

B

1095

171

4

U. g. 171, 5

Quæ res bene vortat !

De

JURIBUS

MAJESTATIS,

EXERCITATIO IV.

agens

De jure Interpretandi Leges, Dispensandi, Aggra-
tandi, Restituendi, Legitimandi, Veniam ætatis
concedendi, & dandi Privilegia.

Quam

PRÆSIDE

Viro Nobili, Amplissimo, Consultissimo, & Excellentissimo

DN. CASPARE ZIEGLERO,

J. U. DOCT. & Cod. Prof. Publ. Curia Electoralis,

Scabinatus, & Facultatis Juridicæ, Assessore.

Dn. Præceptore ac Promotore suo perpetim suspiciendo.

Disputandam sistit

CONRADUS Ganzlande

HAL. SAXO.

In Auditorio Jctorum.

Ad d. Aprilis. horis matut:

WITTEBERGÆ,

Ex Officinâ Typographicâ Johannis Haken,

M DC LX.



...
...
...
...
...

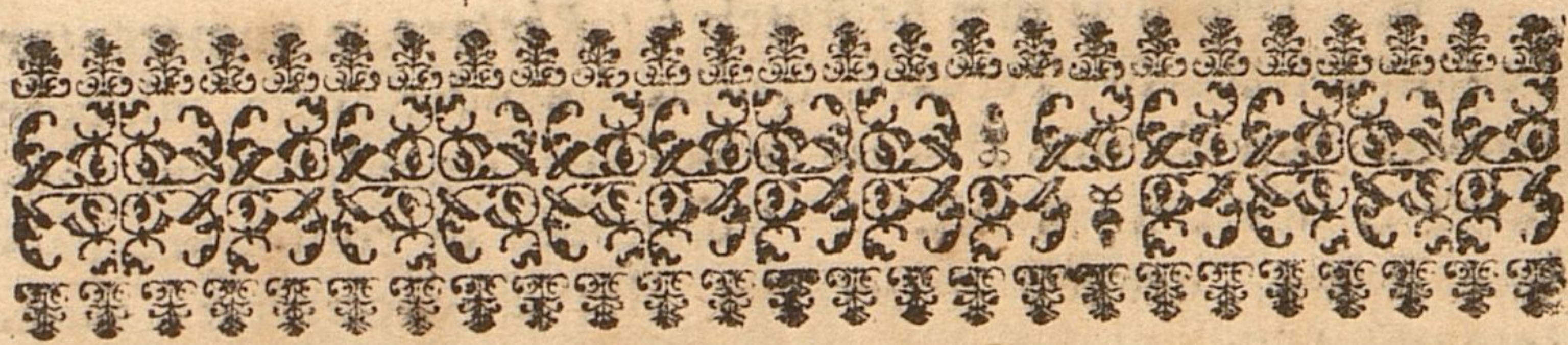
Cum honoribus

Officiam legem hoc sapientia agendum
est. Legistam, ut perperam ea legem
ut observantia, subditio, ut perperam
est, de Principis voluntate deservit per
hoc obedientiam. Nec enim esse potest
Lex, per prevaricantem deum facta habet
tut, perperam acibus in his, in curio
sine subditorum expavit fidem, & nil nisi
memoriam sui post se relinquit. Ut vero confortatis sit voluntatis
Principis obedientia subditorum, necesse est, ut de sensu Legis
conveniant inter se, neque ille mandando, obediendo alius
diversum vult intendat. Est enim vero inter duas causas iustis
nem determinantes hac non posteriora, ut manifeste & perspicue
cuius veritas ea promulgatur, utque ipsa sui exhibitione intelle-
ctum legentis vel audientis de se certum reddat. Et poterit
videtur ex intentione proponeretur esse composita, ut conce-
ptum eius plene continet, & perspicue ipsi satis apparcat. At
vero, cum tota hac nostra vita, cuius pars & laudabiliter aut saltem
felicitate disponenda omnia cura impenditur, tunc ex contin-
gentibus consistat. Ita autem tam variis tamque multiplicis sit
ut pro intentione habeatur, & intellectus humanus aut sua lege
declarando, aut declarata percipiendo, quam sapientia & prima
intentione aperit, facile hinc colligere licet, non esse in legis
latores potestare, aut omnes casus, qui diversissimi aliquid
emergere possunt, in sua sanctione comprehendere, aut legem
de scriptam ut proponere ut non identidem aliquid de labora-



...
...
...
...
...





Cum bono Deo!



Ost latam legem hoc imprimis agendum est Legislatori, ut perpetuâ ea sustineatur observantiâ; Subdito, ut jussioni pareat, & Principis voluntati debitam præstet obedientiam. Nec n. utilis esse potest Lex, quæ brevi servata dein frustra habetur, quæque acribus initiis, incurioso sine subditorum exquirat fidem, & nil nisi memoriam sui post se relinquit. Ut verò conformis sit voluntati Principis obedientia subditorum, necesse est, ut de sensu Legis conveniant inter se, neque ille mandando, hi obediendo aliud & diversum quid intendant. Est enim verò inter qualitates jussionem determinantes hæc non postrema; ut manifestis & perspicuis verbis ea promulgetur, utque ipsâ sui exhibitione intellectum legentis vel audientis de se certum reddat. Et poterit quidem ex intentione proponentis ita esse composita, ut conceptum ejus plenè contineat, & perspicua ipsi satis appareat. At verò, cum tota hæc nostra vita, cui benè & laudabiliter aut saltem feliciter disponendæ omnis ea cura impenditur, ferè ex contingentibus constet, ista autem tam varia tamque multiplicia sint, ut pro infinitis habeantur, & intellectus humanus aut sua sensa declarando, aut declarata percipiendo, quàm sapissimè à primâ intentione aberret, facile hinc colligere licet, non esse in Legislatoris potestate, aut omnes casus, qui diversissimi aliquando emergere possunt, unâ suâ sanctione comprehendere, aut legem à se scriptam ita proponere, ut non identidem aliquod suboriat dubium.

II. Duo aliàs cum Aristotele *l. 1. Rhetor. c. 13.* numerantur Legum defectus sive peccata, quibus emendationem adhibere oportet, atque horum alterum volentibus Legumlatoribus contingit, alterum, invitis. Volentibus iis contingit, peccare legem, quando generatim aliquid decernitur, cum impossibile sit omnes factorum species enumerare, & particulares quasque circumstantias uno conceptu comprehendere. Et ex hinc consultò jura constituuntur, inò constitui oportet in his, quæ ὅτι τὸ πλεῖστον accidunt *l. 3. cum seq. ff. de LL.* neque in singulas personas, sed generaliter *l. 8. eod.* Invitis v. legislatoribus peccat lex, quando aliquid constituentes effugit, ut propterea imprudentes omittant, quod tñ. exprimere maximè fuisset necessarium. Vid. Alb. Bolognet. *de Leg. jur. §. eq. c. 29.* Quò pertinet etiam ambiguitas & obscuritas verborum, quibus Lex proponitur, quibusque ita nonnunquam involvitur, ut certum & perspicuum sensum exhibere nequeat, & intentionem proponentis admodum dubiam reddat.

III. Cum itaque neque Leges neque Senatus Consulta ita scribi possint, ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehendantur *l. 10. l. 12. ff. de Legibus*, in iis etiam qui comprehensi sunt, plurimæ sese haud rarò exserant difficultates, ideo de his, quæ primò constituuntur, aut interpretatione, aut constitutione optimi Principis certius est statuendum *l. 11. ff. de LL.* Neque verò potest aliter Lex lata executioni dari, nisi ad factum aut speciem applicetur, cum præcipua ejus virtus in inductione consistat. At quomodo applicari poterit lex ambigua, lex obscura, lex nimium concisa, nisi singulis verbis congruens aptetur interpretatio *l. 20. §. 6. ff. de hered. petit.* Nimirum in omni dispositione mens disponentis inspicitur, quæ tanquam regina primum locum obtinet, & in omnibus dominatur *arg. l. 19. pr. ff. de cond. & demonstr.* Mens ista ex verbis primum colligitur, cum nemo præsumatur dixisse, quod priò mète nõ cogitaverit *l. 7. §. 2. ff. de su. pell. leg.* & per cõseqvès, si verba nec propriè nec improprie deserviunt intèioni, dispositio nulliq est momèti, qui n. aliud dicit quàm vult neque id dicit quod vox significat, quia non vult: neque id quod vult, quia id non loquitur *l. 3. de reb. dub. Francisc. Duaren. de hered. instit. c. 3. f. 338. Fr. Card. Mantic. Vatican. Lucubr. l. 1. t. 17. n. 30.*

n. 36. seq. Quod si v. verba utcunqve mentem disponentis expli-
cent, etsi dubiè, aut sub quodam involucro, iuvanda sunt ea
commodâ aliquâ interpretatione vel iudicis, vel ipsius Principis.

IV. Ut v. de interpretationis causâ efficiente clarius con-
stet, notandum est triplicem ab Doctoribus constitui interpreta-
tionem, authenticam, usualem & doctrinalem. Johannes
Baptista Leonellus addit quartam, nempe quæ fit ab iudice in
sententiando, *tract. de subrept. rescript. q. 4. a. 23.* quat. scilicet
iura applicat & quasi per exempla interpretatur. Ita fraudis in-
terpretatio dicitur *l. 79 ff. de R. l. doli mali interpretatio l. 61. §. 6.*
ff. de furt. bonæ fidei interpretatio l. 58. ff. de pact. id est, quis frau-
dem, quis dolum admisisse dici iudicariqve juris iudicisqve inter-
pretatione possit, & è contrario, quis bonam fidem gerere. Jacob.
Gothofred. *ad l. 79. de R. f.* quanquam ista talia, si in actu signa-
to considerentur, & citra applicationem thesios ad hypothesein,
quæ cum aliquâ potestate conjuncta est, dijudicare possit quivis
alius morum interpretes.

V. Doctrinalis interpretatio fit à Jctis, qui propter hanc
ipsam interpretandi artem modestiæ causâ Juris studiosi appel-
lari amabant *l. 1. ff. de offic. Assess. l. 9. §. 4. ff. de poen. l. 4. ff. de extraord.
cogn.* Marc. Lyclama i. *membr. 14.* ita ut nomen istud commune
esset tam Præceptorum, quàm discipulorum & auditorum juris.
Arnold. Vinn. *ad §. 8. J. de J. N. G. E. C.* Etsi autem Doctorum ista
interpretatio nullam ex se inducat obligationem, neque Legis
quam interpretatur virtutes induat, æquitate tamen & necessita-
te, propter generalitatem Legum, commendabilem se passim &
ubiqve ostentavit. Jacob. Gothofred. *in Histor. jur. c. 2. n. 6.* Et
ubi talis aliqua in foro agitata & recepta olim fuisset, etiam par-
tem constituerebat juris, non quidem propter interpretationem,
sed propter receptionem, quo respectu jus sine scripto introdu-
ctum dicitur Pomponio *l. 2 §. 5. §. 12. ff. de O. J.* ita ut ad jus
scriptum referretur, *l. 6 §. 1. ff. de V. S.* Hodie eorum, quæ Jcti re-
spondent, probabilis, non necessaria est autoritas, quanquam à
communi opinione in iudicando temerè recedendum non sit
Vid. Sigism. Scaccia *de sent. & rejud. gloss. 14. q. 24.* Hunn. *super*

jus Canon. disp. 8. n. 147. seq. Osvvald. Hillig. in Donell. enucl. l. 26. c. 2. p. m. 1395.

VI. Ceterum triplicem hanc faciunt Doctorum interpretationem, Declarativam, extensivam & restrictivam, de quibus, cum ad institutum nostrum nihil faciant, consuli potest ante omnes accuratissimus Franzkius *ad tit. de LL. n. 12. & multis seq.* Illud addo, magis credi Doctoribus decidentibus & tractantibus, quam consulentibus. Hartm. Pistor. *p. 3. q. 20. n. 25.* & etiam unus Doctoris, etiam sine Lege, saltem cum ratione, maxime naturali, loquentis decisionem in terminis plurimum valere. Bernhard. Greven *ad Gail. in proem. n. 117. seq.* praesertim cum etate nostrâ non credatur legibus & rationibus, sed solum decisionibus. Andr. Knichen *de Sax. non prov. jur. verb. JLLS c. 5. n. 99.* Jacob. Alemann *consult. 8. q. 2. p. m. 742.* Muscul. *de success. cl. 1. n. 194.* Nec tamen tanta esse debet Doctoris decidentis fides, ut judicem illicito in partes suas rapiat, & sententiam extorqueat, cum fieri possit, ut integra Jctorum Collegia super iisdem actis diversissima & planè contraria edant responsa. Ventur. de Valent. *in Parthen. litig. l. 1. c. 11. n. 9.* Alemann. *consult. 9. p. 971. 972.* Et igitur cautus sit judex, etiam tunc, ubi ab integro a liquo Collegio responsum petiit, ne, si responsum illud secutus malè judicet, de syndicatu teneatur, id enim fieri aliquando posse, ostendit Hartmann. Pistor. *Obs. 149.* non obstante, quod non Judicis, sed sapientum nomine publicata sententia fuerit, cum & hoc modo transeat ea in rem judicatam, Anton Thesaur. *decis. 25.* & judex si sciverit, eam injustam esse, ad interesse & litis discrimen teneatur. Matth. Berlich *part. 1. conclus. 59. n. 5.* Sigm. Scaccia *de sentent. gl. 13. n. 40. 41.* Sebast. Vant. *de nullit. tit. de null. ex. def. juris. n. 152.*

VII. Usualis interpretatio fit à consuetudine & ipso usu judicati, quâ ratione recepta quondam fuisse aliqua Jctorum responsa dixi supra, ita scilicet: ut jus facerent, & apud eos, quibus recepta erant, pro lege haberentur, *l. 2. §. 5. ff. de O. 7.* Consuetudo enim est optima legum interpretis *l. 37. ff. de LL. l. 34. l. 114. ff. de R. 7.* & observantia subsequuta interpretatur legem anteriorem. Paurmeist. *de jurisdict. l. 2. c. 6. n. 119.* Scheffer. *3. q. 45. n. 8. 9. 10.* Alemann.

mann. *consult. 8. q. 2. p. 717. 718.* dum tñ. actus semper fuerint & continue uniformes. diffformes enim non faciunt consuetudinē, sed recurrendum tñm potius erit ceteris paribus ad literam scriptam. *Marescott. 2. resol. 100. n. 5.* *Berlich. decis. 74. n. 1. 2. 3. 7.* &c. neque etiam duæ consimiles sententiæ in eodem genere litis illi- ci faciunt consuetudinem. *Arum. in pandect. disp. 1. n. 11.* *Andr. Krichen. de Vestitur pact. p. 1. c. 1. n. 84. 85. 103. 104.* *Nicol. Valla de reb. dub. tr. 1. n. 4. & 6.* *Arnold. Vinn in §. 9. f. de J. N. G. E. C. n. 4.* quanquam ubi plures fuerint, difficile sit iudici ab illis recedere *Quirin. Kubach. cent. 1. dec. 7. q. 1.* propterea sc: quia consuetudi- nem probant, *l. 34. ff. de LL.* quæ in loco ubi viget, speciem juris constituit. *Andr. Rauchbar, p. 1. q. 36.*

VIII. Sed de usuali & doctrinali interpretatione plura di- cere nunc nihil attinet, & quæ hæcenus dicta sunt, veluti per sa- turam hîc collegisse sufficiat. Tempus est, ut de authenticâ vi- deamus, quæ propriè hujus est loci, quippe quæ inter jura Ma- jestatis refertur, & ex potestate legislatoriâ immediatè fluit, i- mò partem ejus constituit. Si n. leges condere soli Imperatori concessum est, & leges interpretari solo dignum Imperio esse o- portet. Et quis legum ænigmata solvere & omnibus aperire i- doneus esse videbitur, nisi is, cui soli Legislatorem esse conces- sum est, *l. 12. C. de LL.* Tam Conditor igitur, quàm interpres Le- gum solus Princeps justè existimabitur, & potissimum tum, quâdo verba Legis ita obscura sunt, ut aut omninò voluntas Le- gislatoris percipi nequeat, aut admodum dubia & indefinita sit. *l. 9. C. eod.* Quod si etiam ratio Legis penetrari nequeat, ita ut nesciatur, quid Legislator senserit, aut num casum præsentem le- ge comprehensum velit, ad quem potius recurrendum erit, quàm ad ipsum Legislatorem, ut is voluntatem suam manifestius ex- ponat? Et hoc est, quod dicit Imperator, Legis interpretationem culmini tantùm principali competere, cum promulgandæ quoq; Legis auctoritatem fortunæ sibi vindicet eminentiæ. *Novell. 143. in pr.*

IX. Breviter: Authenticâ Principis interpretatione opus esse videtur tunc præcipuè, quando de sententiâ Legis non satis constat, propterea sc: quod vel dubia sint verba, vel obscura aut

per-



perplexa. Ponamus vero, dubia quidem esse verba, sed talem
tamen eorum esse ambiguitatem, quæ non tollat certitudinem
sententiæ: neque prorsus impediatur, quo minus ad voluntatem &
sensum Legislatoris aliquibus vestigiis perveniri possit, an & tum
quoque Principis interpretatio erit requirenda? Imò verò, quid
opus est, ut requiratur, cum de voluntate ejus jam satis constet?
Iniquè agit, qui, cum de sententiâ certus sit, verba captat & ali-
orsum inflat. Ad hoc n. verba sunt inventa, ut menti & re-
bus proferendis inserviant, non ut mens & res ipsis subjiciantur
& accommodentur *l. 2. in fin. ibi Dd. & gl. C. commun. de legat.* Qui
ergò salvis verbis legis, sententiâ ejus circumvenit, in fraudem
legis fecisse dicitur *l. 29. l. 30. ff. de LL. Add. Alciat. 1. παρέρυ. c. 7.*
Nec dubium est, in legem committere eum, qui verba legis am-
plexus contra Legis nititur voluntatem: neque poenas insertas le-
gibus evitabit, qui se contra juris sententiâ solâ prerogativâ
verborum fraudulenter excusat. *l. 5. C. de LL.* Sanè & imperium
domesticum nullum erit, si servulis hoc nostris concesserimus,
ut ad verba nobis obediant, non ad id, quod ex verbis intelligi
possit, obtemperent, ut benè docet Cicero *orat. pro A. Cacinâ. Add.*
Alb. Bolognet. de leg. jur. & æq. c. 34. n. 4. 5.

X. De duritie legum quæritur, quatenus interpretatio à
Principe sit expectanda aut petenda. Et quidem duritiem hanc
æquitate molliendam esse à Judice, commune est ἀξιωμα Jctorū
l. 14. §. 13. ff. de religiof. & sumpt. fun. l. 4. ff. de eo quod certo loc. l. 8. C.
de judic. l. 8. C. de pact. convent. Sichard. *ad d. l. 8. C. de judic.* Hartm.
Pistor. *2. q. 44. n. 23.* Cothman. *resp. 40. n. 81. vol. 3. Zaf. ad rubr. &*
quomodo & quand. n. 6. sed quod indistinctè & generaliter acce-
ptum ipsam aliquando post se trahit iniquitatem. Quia enim in
officio Magistratus non est dijudicare, justum sit nec ne, quod le-
gibus superioris sancitum fuit, neque debet ille æquitatis specie
viâ autoritatemque juris aperti & legum perspicuè constituta-
rum temerè evertere, aut si id facit extra limites officii sui vaga-
tur, & æquitatem sibi constituit extra jus planè cerebrinam & ca-
pitosam. Vid. Franc. Cardinal. *Mantica lib. 1. Lucubrat. Vatican.*
tit. 17. n. 16. seq. Joh. Garlias *de expens. & meliorat. c. 1. n. 28. 29.* Ven-

tur. de Valent. in Parthen. litigios. l. 1. c. 12. n. 16. & c. 14. n. 17. Anton.
Hering. de fidejuss. c. 5. n. 115. seq. Petr. Heig. 2. q. 22. n. 35. Hartm. Pi-
stor. 3. q. 16. n. 13. Osvald. Hillig. in Donell. enucl. 26. c. 2. lit. F. In
quibusdam ergo equitatis habenda est ratio, in quibusdam rigor
juris; non ille quidem, qui ex odiosa verborum subtili-
tate nascitur, & pro summa aliàs habetur injuriã, de quo loqui-
tur Menochius de recup. poss. remed. 1. n. 21. quando scilicet: neglectis cir-
cumstantiis jus universale facto singulari applicatur, & ita mens
legislatoris circumvenitur. Franc. Connan. 1. comm. 11. n. 3. sed
qui ex ipsa Legis literã proximè & immediatè fluit, citra cavilla-
tionem verborum aut calumniam. Æquitatis habenda est ratio in
illis casibus, qui non reperiuntur specialiter decisi, quando scilicet:
circumstantiæ quædam occurrunt, quæ non omninò similes sunt
illis, de quibus Lex loquitur. Hic ergo, ne sententia impingat in
justitiam naturalem, emendatione quãdam seu attemperacione,
vel potius verã legislatoriæ intentionis explicatione opus est,
Franzk. tit. de Just. & jur. n. 51. Rutger. Rulant. de Commissar. p. 1. l.
2. c. 19. n. 4. quæ tamen à Principe ut expectetur, causæ nihil subest,
cum ea ad Judicis pertineat officium, & ab hoc ut fiat, ipsa ju-
beat Majestas. Bachov. ad Treutl. vol. 1. disp. 1. rb. 2. lit. B. dum scilicet: ne
fiat ea extra jus, neque omni ratione destituatur; quandoquidem
æquitas, quæ non adjuvatur legibus, curanda planè non est.
Gail. 2. obs. 23. n. 26. Et semper vel ex jure naturali, vel ex jure civili
petendum est, quod Legi adhibetur, temperamentum. Ex quo
fundamento ipsa quoque æquitas quibusdam in naturalem & ci-
vilem distinguitur, Albert. Bolognet. de Leg. jur. & æq. c. 31. n. 10.
Illud obiter addo, equitatem non consistere semper in lenitate,
sed interdum etiam in severitate, ita ut ubi pœna expresso jure
nulla est constituta, aut mitior saltem quàm decuisset, decerni il-
la & exasperari pro renatã ex equitate possit, arg. l. 1. §. 1. ff. si quis
test. lib. 1. ff. de eo per quem fact. Bolognet. d. l. c. 28. n. 14. Dn. Carp-
zov. part. 1. crim. q. 24. n. 9.

XI. Quandocunque verò ex verbis legis tam aperta est Le-
gislatoris voluntas, ut de eã dubitari planè non possit, & casus
præsens in terminis decisi habetur, tùm præferendus est rigor, &
lex, salvã voluntate Legislatoris, benignã interpretatione emen-
dari

B

dari



dari nequit. Tiraquell. *ad l. 8. C. de revoc. don. gl. libertis n. 69.* Mar-
rescott. *1. resol. 5. n. 21.* Quin si Lex tam dura sit, ut æqvitas ratio-
ni prorsus adversetur, æqvitas v. teneri non possit, quin Lex of-
fendatur, nihilominus Legem observandam esse, docet Antonig
Faber *1. Jur. sp. 1. pr. 2. ill. 2. ad exemplum sc: Vlpiani, qui cum legē*
generaliter loquentem ex defectu rationis idoneæ & quod verba
clara ac perspicua essent, restringere nollet, sic tandem conclu-
dit: QVOD QUIDEM PER QVAM DURUM EST, SED ITA LEX
SCRIPTA EST l. 12. ff. qui & à quib. manum. ad quem locum legi
possunt ea, quæ graviter & copiosè explicat Plato in dial. qui inscri-
bitur Crito. Casus alios, quando æqvitati præferendus sit rigor le-
gis scriptæ, exponit Johannes Baptista Costa de Retrotract. c. 4. n.
15. seqq. Conf. Andr. Fachin. l. 1. c. 3. Anton. Perez. Cod. de
LL. n. 19.

XII. Interdum tamen disquisitio hæc de æqvitate vel ri-
gore juris observando, non ad Judicem spectat, sed ad ipsum
Principem, ita ut tum ex ipsius potestate legislatoriâ dependeat,
duriciem legis, suæ humanitati incongruam emendare, uti di-
citur *l. 9. C. de LL.* Hoc n. est, quod breviter quidem & generali-
ter, sed cum sensu tm. limitato, olim constituit Imperator Con-
stantinus, inter æqvitatem jusque interpositam interpretationem
sibi soli & oportere & licere inspicerel. *1. C. eod.* Nèpe uti duplex est
æqvitas, ita duplex etiâ interpretatio. Æqvitas n. est vel intrinseca
vel extrinseca. Intrinseca dicitur, quæ in oculos incurrens legibus
aliis adjuncta Regulam juris stricti ejusque rigorem ex mente legis
& ex circumstantiis temperat & inflectit, & hæc ipsi juri cogna-
ta est, atque idcirco ejus rationem judex suis decretis habere po-
test, imò debet, ut modo exposuimus. Extrinseca v. equitas di-
citur, quæ jam obversâ fronte cum jure committitur: quia vide-
licet jus olim æqvabile æqvumque visum hodiè æqvum esse de-
sistit, vel potius judex desisse putat. Et hanc æqvitatis rationem
sibi solis Principes reservarunt, neque iudicibus, ne soluta fieret
ipsorum potestas, permittere voluerunt. Jacob. Gothofred, *ad l.*
85. §. 2. de R. J. Secundum duplicem hanc æqvitatem dupliciter
etiam fit interpretatio; Aliquando n. jus constitutum planè mu-
tatur & tollitur, ita ut per interpretationem nova lex generalis
fiat

fiat, aliquando non tollitur totum ut iniquum, sed certis in casibus explicatur & temperatur. Illud ad Principem spectat, hoc ad iudices. illud in æquitate externâ occupatur, hoc in internâ. Et igitur non de hoc, sed de illo interpretandi genere intelligenda est *d. l. 1. C. de LL*. Agitur enim ibi de interpretatione interpositâ, h. e. de tali quæ media est constituta, quæ unum ab altero separat, jus ab æquitate. At per interpretationem iudicis non separatur æquitas à jure, sed à verbis juris tantum, quippe quæ sine sententiâ Legis jus non sunt, Hug. Donell. *l. 1. c. 13*. Anton. Perez. *Cod. de LL. n. 18*

XIII. Illud adhuc quæritur, si quid Princeps per sententiam inter partes causâ cognitâ decreverit, utrum id vim legis generalis habeat, & ad alias quoque causas & personas porrigi debeat, an minus? Affirmat Ulpianus in *l. 1. §. 1. ff. de constitut. Pp.* & ita constituit Justinianus *l. ult. C. de LL*. Negant Theodosius & Valentinianus *Imp. l. 2. & 3. C. eod.* Sed salva res est si *d. l. 1. §. 1. de potestate Principis, legem 3. C. de LL. de voluntate ejusdem, & legem 2. C. eod. de sententiâ, quam Princeps non causam ipse cognitio-*naliter examinans, sed ad suggestionem iudicum pronunciat, vel etiâ de privilegiis explicem. Franzk. *tit. de const. Pp. n. 32. seqq.* Nimirum potestas Principis sese eò extendit, ut legem facere possit, etsi pro tribunali eam non jubeat. Per consequens igitur, si de voluntate Principis constet, velle eum, ut quod inter partes pronunciat, in similibus casibus eodem modo observetur, nihil interest, utrum pro tribunali, an v. de simplici & plano, summarie, & sine strepitu iudicii cognoverit & decreverit *d. l. 1. §. 1. ff. de const. Pp.* ubi vocabulum interlocutionis improprie sumitur pro ipso decreto, quod Princeps quasi inter aliud loquendum & agendum interponit, aut interloquentibus & interpellantibus respondet. Dn. Henr. Hahn. *Obs. in Wesenbec. tit. de Const. n. 1.* E contrario, ubi Princeps non decernit animo faciendæ legis, sed ita interloquitur, ut ultra negocium, circa quod pronunciat, sententia non extendatur, facile exinde patet, alios, quos negocium istud non concernit, eodem decreto non obligari. Jul. Pac. *cent. 1. c. av-
tior. n. 17.* Nô igitur est, ut vel detrahi aliquid Theodosianis Constitutionibus à Triboniano debuisse dicamus, cum Francisco Bal-

duino in *Justin. l. 2. p. m. 95* vel dictis constitutionibus derogari per legem Justinianeam in *d. l. ult. C. de LL.* cum Francisco Duarenio *tit. de Constit. c. 2.* existimemus.

XIV. Cum jure interpretandi, quod Principi competere diximus, imò cum eo etiam, quod judici & magistratui tribuimus, plurimi confundunt jus dispensandi, sed quod, si rectè attendatur, diversum planè est, & separatum. De vocabulo hoc dispensationis non est, ut prolixi simus aut multum solliciti. Agnoscimus, Juri nostro civili in hoc significato id ferè esse incognitum, & in puriore etiam Latinitate minus receptum, ut rectè notat Zasius in *l. princeps n. 2. ff. de Legib.* Apud probatos Auctores enim dispensare idem est, quod disponere, curare, procurare & ordinare, quemadmodum & dispensationem alicujus rei mandare idem, quod *ἴσως διανομήν' ἔπιτέλλειν*, Robert. Constantin. in *supplem. ling. Lat.* Et hinc dispensator *l. 51. l. 62. ff. de solut. l. 1. C. si adv. fisc. & l. 4. C. de fid. instr.* dicitur ille, cui pecuniarum administratio credita est, Rationalis aliquando dictus *l. 2. C. de mod. mul. & ar. Franc. Duarenus ad tit. C. si adv. fisc.* Alciatus & Goëddæus *ad l. 166. ff. de V. S.* Marcellus Donatus *ad Sveton. August. c. 67.* & erat infamiliis privatorum plerumque servus, cujus hoc erat munus, ut impendia & expensa rationibus notaret, & necessaria inter familiam distribueret, Gualt. Donaldson. *synops. Oeconom. p. 134.* Sed Canonistæ deinceps, uti plurima alia vocabula, ita & hoc alio usurparunt sensu, Beuff. *de matrimon. c. 56.* quos secuti mox Juris Civilis Interpretes dispensationem dixerunt, quando gratiam alicui factam innuere vellent, ita ut latissimè hodiè de dispensationibus in utroque jure pateat tractatus.

XV. Nos, ut carptim quædam hic notemus, dispensationem dicimus esse relaxationem legis publicè autoritate factam. Relaxationè dū dicimus, distingvimus dispensationem ab interpretatione legis, quæ fit secundum æquitatem & cum temperamento aliquo. Per hanc n. obligatio Legis non tollitur aut relaxatur, sed declaratur, per seipsam cessare; dispensatione a relaxatur Lex alioquin obligatura. Paul. Laymann. *Theol. moral. l. 1. tr. 4. c. 22. n. 1.* Quoties igitur causa subest, quæ ad Legem ex quo & bono temperandam per se satis esse potest, quod ferè contingit

tingit tūm, quando legis observatio naturali rationi ipsiusque
Legislatoris sententię adversatur, non opus est dispensatione, sed
ipso jure quis à legis præcepto solutus est. At dispensare non
est ex æquo & bono interpretari, sed à Lege excipere quæmpiam
ex subditis, ei que licentiam & facultatem concedere, sine quâ Le-
gi esset obnoxius. Alb. Bolognet *de Leg. jur. Cæq. c. 32. n.*
22. 23. Didac. Covarruvias tom. 1. de. matrim. p. 2. c. 6. §.
9. n. 2.

XVI. Patet hinc, non satis intellexisse hanc vocabuli vim
Fernandum Vasquium, dum interpretationem, quæ ex verâ & inti-
mâ legis mente fit, meritò & propriissimè dispensationem appel-
lati contendit *l. 1. controv. c. 25. n. 7.* & iniquè adeò reprehensum ab
eo Dominicum de Soto, quod principi dispensandi in casibus
certis & cum personis certis potestatem tribuisset. Quæ n. di-
cta jam à nobis sunt, satis ostendunt, & differre interpretationem à
dispensatione, & non esse necesse, ut dispensatio fiat propter
causam, quæ ex mente legis judicetur, uti vult Vasquius, quin
posse Principem etiam sine causâ quandoque dispensare. Add.
Hugo Grot, *de J. B. & P. l. 2. c. 20. n. 27.* Ex quo porrò sequitur,
dispensationem ex justitiâ, qualem ille fingit, & qualem in Con-
cilio Tridentino exposuit Johannes Verdunus ap. Petrum Suv.
l. 7 p. 759. dispensationis nomen planè non mereri, sed pertinere
eam ad officium judicis leges applicantis & interpretantis. Ut adeò
mirer, tam paucis eam differentiam esse observatam, ab aliis etiâ
non satis explicatam. Nec n. placet, quod ait Franciscus à
Victoria, cætera non in subdus aut insubtilis, dispensationem
esse quandam quasi interpretationem juris, in casibus, quos Le-
gislator videre non potuit *Relect. 4. n. 8.* quo & collimat Johan
Baptista Leonellus *de subrept. rescript. q. 4. art. 4* Casus n. tales non
semper dispensationi, sed ut plurimum interpretationi legis sub-
jacere, ostendunt *l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. ff. de Legib.* secundum ea, quæ
superius abunde sunt exposita. Et exinde, quando Marcianus di-
cit *in l. 4. ff. de poen.* nemo potest commeatum remeatumve dare
exuli, nisi Imperator ex aliquâ causâ. verba illa, ex aliquâ cau-
sa, Interpretis alicujus esse haud frustra colligit Elbertus Leoninus
l. 6. emendas. c. 7. n. 9. eò, quod Princeps in indulgentiâ & veniâ

crimini concedendâ magis gratiam & benignitatem, quam causæ justitiam sequatur.

XVII. Nodum verò in scirpo querit Paulus Laymannus Jesuita, quando dispensationem porrò distingvit à datâ licentiâ, eò quod superior licentiam alicui concedens non tam faciat, ut is lege solvatur, sed magis ut nunquam obligetur, *l. i. Theol. Moral. tr. 4. c. 22 post pr.* Enim verò aut ante datam licentiam idem potuit ille, quod post datam licentiam, aut non potuit. Si potuit, frustra erit petita licentia. Si non potuit impediente scilicet Lege, utique Lege ille fuit obligatus, & per acquisitam demum licentiam eâ fuit solutus. At quomodo differat jam relaxatio Legis, & solutio ab obligatione Legis, non capio. Omnes in unum Leges positivæ tacitam hanc habent exceptionem, nisi superior licentiam præbuerit aliter agendi. Licentiam ergò dum præbet, relaxat Legem, dum relaxat, dispensat. Consequenter nihil differt ab datâ licentiâ dispensatio.

XVIII. Cæterum, ut unico verbo definiam, quid Principi in dispensando liceat, sciendum est, æquè latè hanc potestatem patere cum potestate Legislatoriâ. In quibuscunque ergo deficit *νομοθεσία*, in illis deficit etiam & locum non habet dispensatio, ob solidam scilicet rationem, quia dispensatio partem constituit potestatis Legislatoriæ. Ex quo sequitur, non posse Principem dispensare neque in Legibus divinis, neque in naturalibus, cum illæ omnes potestatem humanam planè superent & transcendant, id quod disputatione antecedente demonstratum dedimus plus satis. Nec aliud sentio de Pontifice Romano, quicquid dicat Baldus *in l. rescripta n. 9. C. de precib. Imp. offer. Ancharan. consil. 378. Petr. Antonius de Petra de potest. Princ. c. 27. n. 61. seq.* posse eum dispensare contra doctrinam cujuslibet libri Canonici, & contra præcepta tabulæ secundæ: quicquid etiam dicat Lainezius Jesuitarum Generalis apud Petr. Syav. *hist. Concil. Trid. l. 8.* per dispensationem Papæ liberari obligatione eum, qui coram DEO obligatus est. Verior enim est sententia Francisci a Victoria *relect. 4. n. 1.* non posse Papam mutare, dispensare aut abrogare decreta & Canones Conciliorum, qui pertinent ad articulos fidei & ad substantiam Sacramentorum, aut qui necessa-
riam

riam & manifestam habent connexionem ad Legem divinam seu naturalem, pertinentem ad bonos mores. multo minus ergo poterit quicquam mutare sive in lege divinâ, sive naturali ipsâ.

XIX. Verùm, uti Curia Romana semper avida fuit numerorum, & ipsa urbs, quæ ab initio à Latronibus accepit, adhuc sapiat primordia sua, ita mirum nō est, inverecundis eam semper nundinatum esse contra ipsa præcepta divina dispensationibus. Vid. Petrus S. v. *hist. Concil. Trid. l. 8. p. 885.* Conqueritur Franciscus à Victoria *d. l. n. 12.* tam frequentes hodiè esse dispensationes Pontificum & ad eam nunc intemperantiam dispensationum devenit esse, & ad hunc talem statum, ubi nec mala nec remedia pati liceat. antiquos Pontifices tam faciles in dispensationibus non fuisse. recentiores multis partibus esse præcis illis inferiores &c. In antecedentibus *n. 6.* hanc ponit conclusionem: *Papa dispensando in Legibus & Decretis tam Conciliorum, quàm aliorum Pontificum, potest errare & graviter peccare.* Utinam, inquit, liceret dubitare de hâc conclusione! Sed videmus quotidie à Romanâ Curiâ tam largas, imò omninò dissolutas dispensationes profectas, ut Orbis ferre non possit, nec solum in scandalum pusillorum sed majorum. Tandem *n. 11. & 12.* consilium dat, quâ ratione coerceri possit ista Pontificum effrenis indulgentia, quæ scribere ausum fuisse Doctorem pontificium, non unis vicibus miramur.

XX. Cum igitur Pontificis non major sit potestas in Legibus divinis, quàm alterius cujusquam Principis, consequitur nec dispensare eum posse circa matrimonium in gradibus jure divino prohibitis; & adeò falsa est assertio Bellarmini *de matrim. c. 27.* Gregorii de Valentia *tom. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3.* & Lorini *in c. 18. Levit. docentium*, in omnibus gradibus etiam jure divino prohibitis licere Pontifici dispensare, excepto gradu consanguinitatis primo in lineâ tam directâ, quàm transversâ, (sed & in hâc dispensari posse impudentius assertit H. Zoëlius *ad tit. X. de consangu. & affin. n. 37.*) & primo gradu affinitatis in lineâ directâ. Nec verò animus est cum Pontificiis, quos sequitur Bachovius *ad Treutl. vol. 2. disp. 6. th. 2. lit. E.* in arenam nunc descendere, & spe-

speciatim hic disceptare, utrum prohibitio graduum omnium & singulorum, qui extant Levit. XIX. moralis sit, aut juris naturæ, ita ut etiamnum obliget, non minus, quam ipsa Decalogi præcepta, quod hæcenus negarunt Pontificij, nobis firmiter id asserentibus cum B. Gerhard. *Loc. de Conjug. n. 290. seqq.* Dn. Carpzov. *disp. 1. de arb. consangu. n. 51. & in Jurispr. Consist. lib. 2. def. 109.* Arnold. Vinn. *in § 6. l. de nupt. & pluribus aliis.* Sufficit n. nobis generalis assertio, non posse nec Pontificem, nec Principem in præceptis divinis dispensare, ob solidam hanc rationem, quod illius solius sit solvere, cujus est ligare, & quod voluntas divina imperio hominum non subiaceat.

XXI. Vicissim verò leges positivas à se proficiscentes uti Princeps pro lubitu figere ac refigere potest, ita etiam potest pro lubitu in iisdem dispensare, & hoc se: ex vi summi, quod tenet, imperii. Sed caveat tamen, ne nimiam indulgentiam & facilitatem suam legem prorsus in desuetudinem abire faciat, occasionemque subditis etiam absque dispensatione re prohibitam utendi præbeat, cum & alias magna peccandi illecebra sit spes impunitatis. Ant. Perez *Cod. de sentent. pass. n. 1.* quod si fieret, dispensatio potius dissipatio esset boni ordinis & legum honestarum Aymo Cravetti. *conf. 135. n. 45. seq.* quia veterem ferendo injuriam facile Princeps novam invitat & provocat. P. Heig. *p. 2. q. 22. n. 27.* ut ita non remitti poenam facile, publice intersit, ne ad maleficia temerè quisquam profiliat. *l. 14. C. de poen.* Et ex hinc volunt Doctores dispensationem semper fieri debere ex justâ & legitimâ causâ, sive cum causæ cognitione. Fernand. Vasq. *l. 1. controu. c. 25. n. 16. seq.* Didac. Covarruv. *tom. 1. de matrimo. p. 2. c. 6. §. 9. n. 16.* Paulus Laymann. *l. 1. Theol. moral. tr. 4. c. 22. n. 10.* Dn. Carpzov. *l. 2. Jurispr. Consist. def. 163.* non, quod non valeat dispensatio absque causâ facta, uti post alios statuit Petrus Antonius de Petrâ. *de potest. Princ. c. 27. n. 27.* actum n. ex tali concessione secutura firmum & validum esse largiuntur Ludovicus à Pegvera *decis. 52. n. 12.* Covarruvias *d. l. n. 20.* H. Zoel. *ad tit. X. de consangu. & affin. n. 30.* Sed quod dispensatio, quæ fit ex causâ, minus lædat bonum commune, & ipsum etiam Principem in foro interiori excusatum reddat.

XXII.

XXII. Potestatis hujus dispensandi, quam Principi asserimus, pars maximè illustris versatur circa delicta, quæ aliàs jus aggratiandi vocari consuevit, quando sc: delinquenti gratiam facit, vel mitigando vel prorsus remittendo poenam promeritam §. 6. in f. J. de J. N. G. E. C. l. 1. in f. ff. de constit. Pr. l. 4. l. 9. §. 11. l. 27. l. 37. ff. de poen. l. 3. C. de Episc. aud. l. 7. C. de prec. Imp. off. l. 12. C. de sentent. pass. l. pen. C. de calumn. De hoc v. num & quomodo à Principe salvâ justitiâ & utilitate publicâ exerceri congruè possit, multum disceptant interpretes. Vid. Tiberius Decianus l. 3. tr. crim. c. 35. Tiraquellus in pecul. tract. de poen. temperand. Prosp. Farinac. quest. 6. Petrus Antonius de Petra de potest. Tr. c. 12. Anton. Gomez. l. 3. resol. c. 13. n. 38. M. Ant. Peregrinus de jure fisc. l. 5. tit. 2. Petr. Heig. l. 2. q. 22. §. 24. Anton. Matthæus de criminib. ad tit. ff. quib. mod. crim. extingv. c. 5. Daniel Moller l. 3. semestr. c. 31. plerisque in hoc consentientibus, fieri quidem remissionem hanc posse, sed non nisi ex causâ & cum ejus cognitione.

XXIII. Sanè si quod Princeps ipse prohibuerit Lege positivâ cum determinatione certæ cujusdam poenæ, quin pro lubitu vel totam eam remittere vel mitigare saltem possit, nullus dubito. Sed quia utilitas publica difficulter patitur inæqualitatem in decernendis poenis, & ex veriori sententiâ irrogari illæ debent secundum proportionem Arithmeticam, Franzkius tit. de Just. §. 7. n. 34. Dn. Hahn in Obs. ad Wesenb. p. m. 22. rectius faciet princeps, si & hîc difficilior fuerit, & causæ quandam cognitionem præmiserit, cum *αγοπωλησίας* notam evitare vix possit, qui condemnando alterum, alterum sine causâ absolvit.

XXIV. In iis verò delictis, quorum turpitudine ex naturâ constat, quæque poenis & suppliciis coercere sacra jubet pagina, adhuc rigidior & haud paulò difficilior oportet esse principem. P. Heig. 2. q. 24. n. 30. 42. Cum enim inferior nec derogare nec abrogare possit Legem superioris, c. super eo 4. X. de usur. ibidemque Joh. Bapt. Vivianus in rational. jur. pontif. c. cum inferior ib. X. de majorit. §. obed. l. 4. ff. de recept. etiam principem hîc necesse est Legislatorem suum DEUM & naturam agnoscere, eidemque se submittere. Quod tamen non ita intellectum volo, ac si prorsus easdem poenas, quæ in Sacris literis decernuntur, à principe

C

irro



irrogari debere arbitretur, id enim refutatum nobis disputatione antecedente, & respectu politiae Judaicae forense quid erat, in Novo Testamento abrogatum; sed quod Princeps sine urgente causa non possit remittere supplicium mortis, si quando morte punire delicti alicujus gravioris reum voluerit jus divinum. Dn. Carpzov. *prax. crim. part. 3. q. 150. n. 29.* quanquam definire integrum ipsi sit aliud mortis genus, etiam acerbius aliquando, si gravitas & frequentia delicti id flagitaverit. Add. *Bachov. in Treutl. vol. 2. disp. 30. tit. 3. lit. G.*

XXV. Sed & in his ipsis mitius quid statuere quandoque poterit princeps, imò planè impunitatem concedere, vel ordinariam poenam in extraordinariam convertere, dum tñ. cautè & circumspectè agat, & circumstantias omnes probè examinet, propter quas poenam mitigare vel remittere liceat. Possunt nam quandoque tales subesse causae, propter quas etiam id, quod lege divinà capitale est, ita leve efficitur, ut non nisi à sanguinario Dracone capitaliter puniri queat. Et hinc rectè asseritur, equitatis temperamentum non in humanis tantum, sed & ipsissimis Decalogi legibus à supremo omnium legislatore latis obtinere, contra Lambertum Danaxum *l. 6. Ethic. Christ. c. 5.*

XXVI. Dissimulare tñ. hic nequeo, in tali casu non tam dispensatorem agere principem, quam interpretem, & non tam mitigare poenam, quam justè applicare. Dum nam legem non relaxat, sed aequitati in nixus eam hic locum invenire negat, aliud nihil agit, nisi quod eam interpretetur, & factò applicet, atque declaret, quod non Principis tantum est, sed cujusque judicis. Petr. Heig. *2. q. 22. n. 34.* Et hoc Principi licere etiam in aliis non poenalibus legibus Divinis, tum praxis in V. T. ostendit, tum quae à privatis in factis privatis & moram non ferentibus quandoque facta est declaratio. Ita enim etiam David ejusque Comes interpretati sunt legem, quae solis sacerdotibus concedit panes propositionis edere, in summà fame non habere vim obligandi, *1. Sam. XXI. 3. seq.* Pari ergò ratione, ubi circumstantiae concurrentes poenam delicti ordinariam respuunt, justum erit, mitiorem aliquam, sed delicto tñ. proportionatam decernere, ex quo fieri potest, ut homicidium poenà tantum pecuniaria puniatur *c. 2. X. de delict. pueror. Covarruv. l. 1. resolut. c. ult. n. 8. Gl. 2. c. 9. n. 2. Sed*

Sed hæc omnia, uti dixi, fiunt non ex dispensatione & potestate Principis legislatoriâ, sed per interpretationem, & legis ad factum applicationem, in quâ tñ. semper observandum est præceptum Marciani in *l. 11. ff. de pœn.* De causis verò, propter quas pœna aut intendi aut remitti debeat, videri possunt *Carpzov. part. 3. prax. crim. q. 142. seqq.* Anton. Matthæus *ad tit. ff. de pœn. c. 4. & 5.*

XXVII. Hugo Grotius *l. 2. de jure bell. & pac. n. 4. seqq.* nimis laxam in dispensationibus Principi relinquit potestatem, eò quod natura non præcipiat, ut delinquentes puniantur, sed tantum non vetet, quo minus id fiat; & hinc ostendit, nocentibus injuriam non fieri, si puniantur, ipsos autem necessariò puniri debere non admittit. Quod ut obtineat, tres facit fines pœnarum, 1. ut emendetur delinquens, 2. ut satis fiat, cui nocitum est. 3. ut satis fiat toti civitati. Putat, posse aliquando universos hos fines cessare, & morali æstimatione non esse necessarios, e.g. in peccato paucissimis cognito; posse etiam alios fines ex opposito occurrere non minus utiles & necessarios e.g. in eo, qui benè merita aut sua aut parentum repensari digna culpæ opponit; posse tandem fines pœnæ propositos aliâ viâ obtineri, e.g. in eo, qui verbis emendatus est, aut læso verbis satis fecit; posse tandem tria hæc occurrere, aut ut pœna omninò sit exigenda, ut in pessimi exempli sceleribus, aut ut omninò non exigenda, ut si bonum publicum omitti eam exigat, aut ut liceat utrumvis.

XXVIII. Hæc omnia v. quàm speciosa videntur, tam parum roboris in se habere jam diu ostendit Antonius Matthæus *ad tit. ff. quib. mod. crim. exting. c. 5. n. 3.* Falsum est, naturam non præcipere, ut delinquentes puniantur. Dum n. prohibet aliquid, simul pœnas exigit à trãsgressoribus. Etsi namque non negem, primariam omnis legis intentionem esse, ut obliget ad obedientiam, & alteram quâ obligat ad pœnam, esse secundariam atque minus principalem, propter inobedientiam sc. supervenientem; nego tamen, posito casu inobedientiæ, legem non præcipere, ut transgressor puniatur. Et ut fortassis pœnæ genus non determinatum sit à naturâ, propterea tamen pœnas ab eâ exigere negandum planè non est, cum id deinceps ex sacrâ Scripturâ, quæ Legi naturæ adstat, addisci queat. Certam enim semper consti-

C. 2.

tui poenam ne quidem in legibus positivis opus est, sufficit, si re-
peti à transgressoribus possit legis vigore & obligatione, uti rectè
monet Gregorius de Valentia *disp. 7. q. 2. p. 2.* & ex illo Conrad
Hornejus *civ. doctr. p. 582.* Frustra ergo prohiberet Lex Naturæ
fugienda, nisi & gladium, furcam, virgas traderet judici, ut
transgressores coercerentur. Falsum est porro in peccato pau-
cissimis cognito cessare omnes à Grotio enumeratos poenarum
fines. Nec n. facere potest notitia hæc paucorum aut occulta-
tio delicti, ut emendetur delinquens, aut ut satisfiat ei, cui nocu-
tum est; quin securius in scelera ruunt, qui ex hoc indulgentiam
sperant, quod paucis consciis delinquant, & vel paucis illis exem-
plo opus esse videtur. Reliqua quæ habet Grotius, in graviori-
bus delictis locum non inveniunt, quippe quæ perpetrata nec
meritis expiantur, nec verbis, sed omnino tum interest Reip. ut
malus è medio tollatur; ut ne terra inquinetur flagitiis, neve vin-
dictam ab iis, qui neglexere scelera vindicare, supremus iudex
sumat, rectè ita monente Antonio Matthæo *d. l. p. 932.*

XXIX. Patet hinc, nimium esse Grotium in temperandâ
eriminum vindictâ, & longo usu hætenus compertum est, levio-
ribus poenis atrociora delicta coerceri non posse, ut credibile sit
proximam Grotianam Reip. non satis esse convenientem, & subti-
libus tantum niti speculationibus. Salvam tamen nihilominus à
Principi relinquimus potestatem dispensandi, sed limitatam eam
& modo antea exposito restrictam. Ipsam v. hanc quam Prin-
cipi asserimus potestatem, ut Magistratibus & iudicibus etiam
inferioribus tribuamus, causæ nihil subest. Jamdiu mora est
quæstio in Juris Consultorum Auditoriis: Utrum nobilis vel alius
Magistratus inferior merum habens imperium sustigationem vel
relegationem sine consensu Principis in mulctam convertere pos-
sit pecuniariâ? Et ea tam prægnantibus utrinque agitatur adhuc ratio-
nibus, ut Principali Rescripto opus habere videatur. Nos An-
tecessorum nostrorum vestigiis insistentes cum iis facimus qui ne-
gativâ tuentur, moti imprimis his rationibus 1. quia factio & constitu-
tio poenarum pertinet ad potestatem legislativam, & hæc ad jura Maje-
statis. Ergo & mitigatio poenarum, quippe quæ definitam poenam alterat
& immutat, & hoc ipso Legislativæ potestatis quoddam editum
citi-

citium, 2. quia officium Magistratus inferioris in exequendis iis, quæ à Principe jubentur, tantum est ministeriale, ideoque sancita accuratè custodire, & ad effectum deducere transgressoresque competentibus poenis subicere debet *Novell. 161. pr.* non ex arbitrio & beneplacito suo, sed secundum leges, *Novell. 8. c. 8.* nam, ut Papinianus respondit, facti quidem quæstio in arbitrio est iudicantis: poenæ v. persecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. *l. 1. §. 4. ff. ad Sc. Turpil. l. 15. ff. ad municipal. 3.* quia, si Magistratui ea sit concedenda potestas, sequitur hoc absurdum, quod Princeps invitus tolerare teneatur in territorio suo, quem exesse per Legem à se constitutam jusserat. & sic statuetur per indirectum Principe aliquis superior, 4. Quia salutariter hodiè per constitutiones tum Carolinas tum Electorales Saxonicas omnis decisio causarum Criminalium iudicibus & Magistratibus inferioribus est interdicta, & tenentur illi in his negociis consilia Sapientum petere, atque secundum eorum pronunciata Poenas executioni mandare. *Peinl. Halsger. Ord. art. 160. & 120. Churf. Sächs. Policey Ordn. de anno 1612. tit. Von Justitien Sachen n. 5. Nobiscum sentiunt Jac. Menochius de arb. jud. qq. cas. 96. n. 10. Petrus Antonius de Petra de potest. Princ. c. 12. n. 3. Pet. Heigius p. 2. q. 22. Sigm. Finkelthaus Obs. 49. Joh. Camman de regalib. disp. 4. n. 70. seqq.*

XXX. Ab jure aggratiandi dependet restitutio damnatorum, cum scilicet quis ex indulgentiâ Principis poenâ & infamiâ liberatus in pristinum statum restituitur. Est autem hæc restitutio ad jura Majestatis referenda, & ab ipso Principe, non ab alio aliquo Magistratu inferiore, peragenda *l. 4. inf. l. 9. §. 11. l. 31. ff. de poen. l. 1. §. ult. ff. de quæst. l. 10. C. de sentent. pass. & restitutio cum ne tunc quidem, quando de innocentia damnati constat, Præsides Provinciarum restituere eum & sententiam suam retractare possint, sed etiam hoc casu totam rem ad Principem referre jubeantur *d. l. 1. §. ult. ff. de quæst. l. 27. ff. de poen. Elbert. Leonin. l. 6. emend. c. 7. n. 8. & 12. Petr. Heig. 2. q. 22. n. 12. seqq.* Loquimur autem, ut hoc ante omnia moneamus, de restitutione tali, quæ fit adversus poenam & infamiam ex jure communi impositam, non v. adversus eam, quæ oritur ex statutis civitatis aut Colle-*



Uti n. ab his primitus imposita poena fuit, ita ut ab illis
dem fiat restitutio, non inviti admittimus, quâ ratione rele-
gatum ex Academia & exclusum, recte ab eadem recipi & re-
stitui concludit Heigius *d.l.n. 43.*

XXXI Est a. restitutio vel gratiæ vel justitiæ. Hæc lo-
cum habet tunc, quando nulla damnationis adfuit causa *l. 1. §.*
fin. ff. de quest. & ideo innocentiam Rei declarat, eidemque om-
nia bona atq; alia quovis modo ablata restituit, quia scilicet ab in-
itio nulla ablationis causa subfuit. Anton. Perez *Cod. de sentent.*
pass. n. 14. Illa est vel generalis vel specialis. Generalis tantum
pœnam remittit *l. 2. l. 7. C. h. t.* Specialis famam, bona, honores
& potestatem patriam reddit. *d. l. 2. l. 3. l. 4. & seq. C. ead.* Franzkius
invertit hæc nomina, & quam generalem vocare debuisset cum
dictis textibus, ille specialem dicit, & vice versâ, *comm. ad. §. 1.*
7. quib. mod. jus pat. pot. solv. scilicet propter effectum & potesta-
tem. Et si enim restitutio bonorum omnium, famæ, hono-
rum, potestatis patriæ, & jurium universorum, in jure nostro
specialis dicatur, propterea, quod paucis contingat, & in spe-
cie concedenda sit; effectum & potestate & verborum for-
mula est generalis & omnium plenissima; è contrario altera il-
la quâ communiter damnati restituntur, nomine est genera-
lis. potestate autem specialis. Just. Meyer *in Colleg. Argent. tit.*
de sentent. pass. n. 3. Specialis restitutio iterum vel est plenior vel
minus plena. E.g. quando dicit Princeps: Restituo te in integrum,
plena est indulgentia, & restitutio omnium eorum, quæ quis
antea habuit *l. 1. C. h. t.* Quando dicit: Restituo te patriæ & bo-
nis, minus plena est restitutio, quippe quæ præter bona, nec
honores, nec patriam potestatem reddit. Sed quando dicit:
Restituo te dignitati & bonis, reditus quoque in patriam & pote-
stas in liberos continetur *l. f. C. ead. Ant. Matthæus de crimin. tit. 98.*
mod. crim. exting. c. 5. n. 8. Anton Merenda *l. 6. controv. c. 7.* Sfor-
tia Oddus *de restit. part. 2. q. 95. art. 1. n. 1* Sebastian Gvazzin. *de*
confiscat. bonor. c. 28. n. 3. seq.

XXXII. Per consequens omnia illa rescripta, quibus a-
liquis restituitur, strictè erunt explicanda, Gvazzin. *d. l. n. 18.* non
obstare *l. 3. ff. de constit. Princ.* quæ beneficiū Imperatoris, quod à
divi-

divinâ ejus indulgentiâ proficiscitur, quâ plenissimè inter-
pretari jubet. quia id non procedit, quando jus tertii immi-
nuitur. Ant. Perez. *d. l. n. 12.* aut quando beneficia publicæ utili-
tati non usque adeò sunt proficua, uti plerumque contingit in
restitutione exulum. Anton. Matthæus *d. l. n. 6.* Unde nec fa-
ma quidem restituitur per generalè indulgentiam *l. 7. C. h. i.* sed
necesse est, ut specialiter ea redintegretur. Quod si factum
fuerit, habetur ille quidem, qui ita restitutus est, pro Viro
honesto *l. 10. C. h. i. l. 23. C. de nup.* & plenè tollitur omnis macula
præcedens, ita ut nomen boni Viri recipiat *l. 1. §. 10. ff. de postul.*
quasi nulla vitâ inhonestâ præcedente *d. l. 23. C. de nup.* negari
tamen interim nequit, aliquam semper notam superesse & ali-
quem ejusmodi personarum contemptum in animis hominum
residere, qui nec à principe tolli possit. Marqy. Freher *de*
infam. l. 30. c. 30. n. 12.

XXXIII. De eo adhuc quæritur, si quis restitutus fuerit
bonis suis, an recuperet etiam ea, quæ à fisco jam sunt aliena-
ta? Et rectè dicitur, ad ea non extendi restitutionem, quia scilicet
princeps non præsumitur jus alteri ex contractu venditionis
vel donationis quæsitum auferre velle *l. 2. §. 10. & 16. ff. ne quid in*
loco publ. l. 4. C. de emanc. lib. Ant. Gomez *l. 3. var. resol. c. 13. n. 39.*
Andr. Gail. *l. 2. de pac. publ. cap. ult. n. 22.* Sebast. Gvazzin. *d. l. n. 20.*
Limitat tamen hanc assertionem Franzkius, quod restitutio ad
interim alienata trahatur, si de voluntate Principis expressâ
constet, maximè quando restitutio fuerit facta cum clausulis
prægnantibus & plenis, & in specie, cum clausulâ annullato-
riâ condemnationis *l. 3. resol. l. n. 554. & 596.* cum quo facit Joh.
Bapt. Costa *de retr. act. c. 8.* quod non placet, quia adhuc
militat ratio, quod Princeps non possit alteri auferre rem suâ
aut jus quæsitum, nisi tantundem de suo rescarciat. Vid. Gvazzin.
d. l. n. 24. 25. 55. 56. Sed annon precium saltem restituet fiscus?
Negant Gomez, Gail, Franzkius *dd. ll.* Affirmat Andreas Fa-
chineus *l. 9. controu. c. 18.* & nostro iudicio rectius. Nam si bo-
na fiscus haberet, inter omnes constat restituenda esse, cur
igitur precium fiscus restituere non debeat? præsertim cum
eadem hæc sit ratio in precio, quæ in bonis ipsis, *l. 18. ff. quod*

mer



met. caus. Et concedit Antonius Matthæus, precium restitui debere, si omnia condemnati bona sub hastâ venierint, ne beneficium Principis inane sit & derisorium *l. de Criminib. tit. quib. mod. crim. exting. c. 5. n. 10.* Limito tñ. assertionem nostram, quod tñm demum restituendum sit precium, quando ex bonis factus fuit fiscus locupletior. Ut enim pro iis quoque bonis restituatur precium, quæ Princeps donavit aut perdidit, nulla ratio svadet, nisi in amplissimâ formâ emanaverit restitutio. A. Perez *Cod. de sentent. pass. n. 5.* S. Gvazzin. *d. l. n. 57. 58.* Utcunq; v. bona restitui debere dicamus, nego tamen, simul restitui debere fructûs interim perceptos *arg. Nov. 115. c. 3. §. 14.* Gvazzin. *d. l. n. 32.* & nec extantes quidem: eò sc.: quod restitutio ista non contingit ex ordinariâ juris sui persecutione, sed ex merâ gratiâ, quæ propterea operari incipit â tempore interpositæ gratiæ, & nullam admittit retrotractionem Bachov, *in Trentl. vol. 2. disp. 31. th. 7. lit. C.*

XXXIV. Sed hæc omnia locum habent, quando delictum revera commissum & quis propter id condemnatus fuit. Circa eos v. qui innocentes damnati restituti sunt, hoc juris esse videtur, ut tam alienata, quàm non alienata ipsis restituenda sint bona. Quia n. deficit causa confiscationis, tota res redigenda est in pristinum statum. & idcirco restitutio concessa per viam justitiæ pingvius succurrit, quàm gratiosa restitutio. Gail. *d. l. 2. c. 19. n. 23.* Sebast. Gvazzin. *de confisco. bon. c. 28. n. 52.* Dn. Hahn. *Obs. ad Wesenb. tit. de sentent. pass. n. 3.* Joh. Bapt. Costa *tr. de judic. n. 131.* Fructûs verò non recuperabit, restitutus nisi extantes, Gail. *d. l. n. 30.* eò quod & fiscus, & qui ab eo causâ habuit, hætenus in bonâ fide fuerint, ut adeò fructûs consumptos restituere non teneantur *l. 4. §. 2. ff. fin. reg. l. 22. C. de R. V. Arn. Vinnius in §. 35. n. 9. J. de R. D. Franzkius exerc. 4. q. 7. 8. 9.* Dn. Hahn. *Obs. in Wesenbec tit de Rei Vind. n. 7.* Et hæc de restitutione damnatorem breviter dicta sufficient, quanquam adhuc aliqua omitti potuissent, nisi ex effectu de causâ liceret judicare accuratius.

XXXV. Transimus nunc ad aliam speciem dispensationis, quæ consistit in potestate legitimandi liberos naturales, qui

qui aliàs jus filiationis non haberent. Fachineus l. 3. §. 57. Cum n. apud plerasque omnes nationes receptum sit, ut pro filiis non habeantur, nisi qui ex justis nuptiis procreati sunt, §. 12. ff. de nupt. iusta autem nuptiæ sint tantum illæ, quæ secundum cujusque populi instituta contrahuntur, Arnold. Vinnius in pr. Inst. eod. Petr. Perrenon. l. 1. ff. de leg. 1. §. 9. facile patet, natos ex parentibus secundum præcepta legum non coëuntibus omni legum auxilio destitui. Vicissim verò, cum publicè inter sit, civitatem civibus legitimis impleri, & maximè digni sint misericordiâ, qui vitio alieno laborant, inventa deinceps est per Legem supervenientem legitimatio, quæ ex liberis illegitimis & non justè procreatis facit legitimos, eosdemque aliis legitimis reddit æquales. Quæ Lex, cum à Majestate ferenda sit, vel hoc ipso clarum redditur, totum Legitimationis fundamentum à Principe dependere; aliquem v. legitimatio actum à solo Principe per fieri, & ejus hanc potestatem inter regalia jure optimo referri, in sequentibus dicemus.

XXXVI. Jure Romano soli liberi naturales poterant legitimari. Per naturales a. hic intelligimus illos, qui ex concubinâ domi retentâ, & cum quâ aliàs nuptiæ consistere possunt, suscipiuntur. Concubinatus enim jure civili neque simpliciter prohibitus neque probatus est, sed licita consuetudo dicitur l. 5. C. ad SC. Orfit. it. Conjugium inæquale l. 3. C. de nat. lib. quod per leges nomen assumpsit l. 3. §. 1. ff. de consubin. & Uxor legitima tantum dignitate & affectione seu destinatione dicitur à concubinâ differre l. 49. §. 4. de legat. 3. l. 4. ff. de concubin. cum & concubina in antiquis inscriptionibus sæpissimè dicatur Vice conjux. Cujac. ad nov. 18. Unde & liberi ex tali conjunctione nati simpliciter illegitimi dici non possunt. Franzkius tit. Inst. de hered. quæ ab intest. c. 7. n. 4. atque idcirco faciliùs inter legitimos referuntur. Quia n. concubina Uxorem legitimam imitatur, non omninò dici potest, incertum esse patrem, cum quodammodo certus sit is, quem concubinatus demonstrat, ad similitudinem ejus, quem nuptiæ demonstrant l. 5. ff. de in jus voc. Cujac. d. l. Sed enim quia in concubinatu est aliquod vitium, & liberi ex eo suscepti degeneres sunt l. ult. C. de nat. lib. indignum est, eos eodem jure cum

D justis



justis liberis uti. add. Goedd. *ad. l. 56 ff. de V. S.* Dicuntur autem
conveniente nomine naturales tantum, eò quod sola natura, nō
etiam Lex eos hactenus agnoscit, cum illi, qui ex justis nuptiis
procreati sunt, eo ipso momento quo nascuntur, naturales & le-
gitimi simul ipso jure sint & dicantur, ut ut hi quoque naturales
tantum appellentur, quando adoptivis opponuntur §. 7. *J. de adopt.*
§. 2. *J. de hered. quæ ab intest. l. 31. ff. de adopt.* Excluduntur igitur ab
legitimationis beneficio incestuosi & adulterini, qui nec natura-
les quidem nominari possunt. *nov. 89. c. ult.* quippe qui eum pa-
trem habent, quem de jure habere nequeunt *l. 23. ff. de stat. hom.*
Excluduntur etiam spurii & vulgò quæsitii, quia sc: ex odibili &
prohibitâ conjunctione procedunt *Nov. 74. c. ult. & Nov.*
89. c. ult.

XXXVII. Hodiè, quanquam concubinatus omnis subla-
tus & prohibitus sit, locum tamen adhuc invenit legitimatio in
iis, qui extra matrimonium ex honestâ & inculpata fœminâ, cum
quâ nec adulterium nec incestus vel alius nefarius coitus com-
mittitur, sine sponsalibus & copulâ sacerdotali procreantur. Di-
cuntur illi quidem usitatè spurii, sed minus congruè, cum id no-
men propriè conveniat iis, qui ex prostibulo nati sunt *l. 23. ff. de*
stat. hom. Forster. *de success. l. 6. c. 32. n. 6.* Dicuntur etiam natura-
les, sed largè & extra forum Romanum. Carpzov. *l. 4. respons.*
60. n. 9. Bachovius tn. ex eo, quod inter Christianos concubi-
natus non toleretur, defendi posse ait, liberos à manifesto con-
cubinatio procreatos legitimandos non esse, *in Trentl vol. 2. disp.*
16. th. 3. lit. C. Sed hâc ratione omnis cessabit inter Christianos
legitimationis. Neque ex eo, quod concubinatus prohibitus est,
Principi aufertur potestas, natis ex illicito hoc congressu, bene-
ficio civile conferendi, cum ex eo concubinatus aut alia con-
suetudo prohibita non ponantur in genere licitorum. Et fate-
tur Accursius *ad Nov. 89. c. ult.* posse per Principem legitimari eti-
am spurios & ex damnato coitu natos, qui ordinariè jure Ro-
mano beneficio hoc indigni estimabantur. Didac. Covarruv.
de matrimon. part. 2. c. 8. §. 8. n. 17. seqq. Andr. Fachin. *l. 3. c. 57. Bo-*
ccer. de regal. c. 2. n. 108.

XXXIIX.

XXXVIII. Cæterum cum tres in jure nostro invenian-
tur modi legitimandi, unus per oblationem curiæ *S. ult. Inst. de
nupt. l. 3. C. de nat. lib.* alter per subsequens matrimonium *d. S. ult. l. 5.
l. 10. C. de nat. lib.* & tertius per rescriptum Principis *Nov. 74. c. 2.
& Nov. 89. c. 9.* facile patet, ultimum tantum modum ad hanc no-
stram disceptationem pertinere. Quamquam enim priores quo-
que duo à principibus introducti & hinc ipsis accepti referendi
sint, tamen quia illi factum aliquod Principis non requirunt, sed
mediante facto subditi plenariè absolvuntur, nihil est, quod istos
inter regalia referendos esse persuadere possit. Tertius a. cum
omnino à Principe perficiendus sit, inter ea, quæ Majestatis sunt,
rectè numeratur, sive jam fiat ab ipso Principe, sive indultu ejus
à Comite Palatino, quippe qui omnem legitimandi potestatem
ex Imperatoris habet autoritate, ita ut legitimatio per eum fa-
cta easdem habeat vires, quas legitimatio facta ab ipsomet Impe-
ratore. *Dn. Carpzov. p. 2. const. 6. def. 16. Gabriel. lib. 6. tit. de legit.
conclus. 5. Gail. 2. Obs. 142. n. 3. & 4.*

XXXIX. Solennia hujus modi sunt ista: Pater qui ex
concupinâ liberos naturales suscepit, Principi preces offert, &
desideria sua exponit libello supplice. vel etiam ipsi liberi natu-
rales hoc faciunt, prolato simul testamento patris sui, qui heredes
ipsos instituit. His desideris sive precibus annuens princeps
vel subscribit eidem chartæ seu membranæ vel seorsim dat libel-
lum legitimationis. *Rittershus. ad Novell. part. 4. c. 12. n. 9.* & ita
legitimati pro liberis legitimis sunt ad quosvis effectus *Dn.
Hahn. Obs. in Wesenb. tit. de his qui sunt sui n. 2. Petr. Sanz Mor-
quech. de bon. divis. l. 4. c. 6. n. 34.* quamquam legitimatio per sub-
sequens matrimonium pro pleniore habeatur. *Rheinking. de re-
tract. q. 2. n. 253. Conf. Didac. Covaruv. de matrim. p. 2. c. 8. §. 8. n. 15.*
Ut autem legitimatio hæc effectum habeat requirunt interpretes
(1.) ut pater non habeat alios liberos legitimos, ex *Nov. 74. c. 2.
& Nov. 89. c. 9.* & ex ratione, ne liberis legitimis, quibus heredi-
tas Patris debetur, quid auferatur. *Gabriel l. 6. tit. de legitimat. con-
clus. 6.* Sed hoc ipsum à plerisque omnibus restringitur ad mo-
dum ordinarium. Potest n. Princeps ex plenitudine potestatis fi-



lium naturalem legitimare etiam in præjudicium legitimorum
jam ante extantium. Ant. Perez. *Cod. de nat. lib. n. 19.* Sed tunc
necesse est, ut pater in libello supplici faciat mentionem libero-
rum legitimorum, aliàs legitimatio subreptitia censetur. Gail. *l.*
2. obs. 142. n. 7. seq. Gabriel. *d. l. conclus. 7.* Vincent. Honded. *p. 1. conf.*
89. Jac. Menoch. *de A. J. Q. cas. 203. n. 5.* Marescott. *2. resol. 87.* Ant.
de Rosel. *l. 2. de legitimat. sub. rubric. de. caus. mater. legit. n. 3.* Tra-
qvell. *in l. si. quam. verb. donatione largitus C. de revoc. donat. n.*
254. Emanuel Costa *ad S. S. quid si tantum L. Gallus p. 2. n. 179. seqq.*
(2.) requirunt, ut pater liberos non potuerit facere legitimos per
subsequens matrimonium, quod sit, vel quando omninò non po-
test duci concubina, v. g. si mortua sit aut lateat, vel quando non
cum dignitate in Uxorem duci potest, v. g. si turpiter vixerit aliisq;
se commiscuerit, vel quando id conditio patris non fert, veluti
si Sacerdos factus sit *Nov. 74. c. 1. Nov. 89. c. 9.* Franzk. *tit. Inst. de hered.*
que ab intest. c. 6. n. 13. Joh. Bapt. Costa. *de fact. scient. S. ignor. dist. 17.*
n. 21. Sed & hic principem legitimare posse, utcunq; pater cum
concubinâ contrahere non sit prohibitus, statuit Antonius Perez
d. l. eò quod Principi gratiam præceptorum facere liceat. Quod
tunc, cum se, è procedit, quando rescripto addita est clausula derò-
gatoria. Gail. *d. l. n. 3.* (3.) requirunt consensum liberorum legiti-
mandorum *Nov. 98. c. 11.* Ubi tunc sufficit consensus tacitus, qui col-
ligitur ex silentio; quomodo & infans rectè videtur legitimari,
dum tunc major factus rem ratam habeat. H. Zœs. *tit. X. qui filii*
sint legit. n. 26. Valqv. *l. 5. contr. 42. n. 3.* Forster. *de success. l. 6. c. 33. n. 23.*
(4.) requirunt etiam Patris voluntatem liberos Principi offeren-
tis, aut saltem in testamento desiderantis, ut beneficium hoc filio
impertiatur *Nov. 89. c. 10.* quanquam & hic non impediatur prin-
ceps ad liberorum ipsorum petitionem, etiam non suppl. cantib;
parentibus, eos legitimos pronunciare, utcunq; talis legitima-
tio ad successionem quandoq; nihil proficiat. H. Zœs. *d. l. n. 28. 29.*
rub. XL. Illud per se patet, legitimationem hanc extra terri-
torium legitimantis non valere. Didac. Covarruv. *de matrim. p. 2.*
c. 8. S. 8. n. 43. Bocer. *de regalib. c. 2. n. 102.* nisi ratione actûs, quatenus
in alieno territorio ab legitimante in subdito suo perficitur, eò,
quod

quod legitimatio talis voluntaria sit jurisdictionis, H. Zœf. *d.l.*
n. 31. Quod & intelligendum de legitimatione factâ per Ponti-
ficem Romanum. Etsi n. ille exprimat, quâ, quam jactitat, sedis
sua origine talem potestatem planè non habeat, Bocer. *d.l. n. 101.*
Cluten *sylog. rer. quot. th. 8. lit f.* tamen quia maiestate aliquâ nunc
poller, jure, an injuriâ, non disputo, etiam hæc ipsi potestas de-
neganda non est, ita tñ. ut extra provincias ipsi subjectas ea non
extendatur. Henr. Zœf. *d.l. n. 25.* Claud. de Vaulx. *tit. X. qui. fil. sint.*
legit. n. 4. Anton. Perez. *d.l. n. 24.* Quod autem ulterius docent Ca-
nonistæ, posse Pontificem Romanum quoad spiritualia e. g. be-
nificiorum & ordinum capacitatem legitimare omnes Christia-
nos cujuscunqve nationis vel provinciæ, tanquam sibi in spiri-
tualibus subjectos, id commentum est ex Episcopatu Oecumeni-
co & Tyrannide Hildebrandinâ profectum, & à nostris jam diu
refutatam.

XXI. Restat adhuc alia dispensationis species, quæ in
veniâ ætatis versatur, quando sc: princeps minori tribuit jus
legitimæ ætatis, ut ipsemet absque Curatore bona sua admi-
nistrare, & liberè contrahere cum aliis possit. Et sic quod
lege communi non poterat, id accipit ex dispensatione Prin-
cipis, ut proinde non malè ætas ita declarata dicatur fictitia,
apud Sfort. Odd. *de restit. in integr. p. 1. q. 23. art 9. n. 44.* quia sc:
fingit eum, qui viginti tantum annos habet, annos jam com-
plevisse viginti quinque. Competit autem potestas hanc veni-
am concedendi Principi *l. 1. l. 2. l. 3. C. de his qui ven. æt. imp.* Hie-
ron. Magon. *decis. 13. n. 5.* Sfort. Odd. *de rest. in int. p. 1. q. 15. art. n. 23.*
Est enim certus ætatum finis & modus præscriptus, qui non a-
liâ mutari potest ratione, quam quâ constitutus est. constitutus
autem est publicâ legis autoritate. Ergò si mutari debet, legis-
latoris quoque autoritate mutari oportet. Cœdd. *ad l. 21. n. 20. ff.*
de V. S. Sanè ex Novellâ Leonis 28. cujusvis loci magistratus
hanc rectè concedit. Neque nos multum adversabimur, dum
tamen hoc meminerimus, non concedere illum vi magistra-
tus, sed ex speciali delegatione, quâ ratione etiam per Comi-
tem Palatinum legitimare solet Princeps. Hoc n. est, quod de
Legislatoris providentiâ addit, & de difficultate Principem



adeundi præmisit dictâ constitutione Imperator Leo, ut adeo
totum hoc negocium adhuc à Principe, etsi mediatè perficia-
tur. Nec verò tanti inter Interpretes habentur Novellæ Le-
onis, ut juri Justinianéo derogare possint, cum receptæ hacten-
us in Imperio nondum sint, nec pro authenticis habeantur.
Vid. Hillig. in Donell. enucl. l. 26. c. 2. p. 1392.

XLII. Hanc a. veniam ætatis masculi demum impetrant, cum vigesimi anni metas impleverunt, scemina cum decimulo octavum egressæ sunt l. 2. in pr. §. 1. C. de his qui ven. At cur scemina biennio citius? Bachovius negat solidam ejus rei rationem dari posse. Brederodius in not. ad Schneid. hanc affert, quod quamvis judicium muliebre ὄντι τοῦ ἀλῆτος infirmius sit virili, tamen, quæ naturâ solertiores sunt, si ad virtutem pergant, celerius viribus prudentes fiant, propterea quod in sceminis multo vehementiores sint affectus, quàm in Viris. Arn. Vinnius ad §. 1. f. de Curat. Imperator Constantinus rationem in maturiore pubertate ponit, l. un. C. Theodos. h. r. verbis: *Fœminas quoque quarum ætas biennio Viros non serâ pubertate precedit, servato etiam in hoc temporis intervallo, decem & octo annos egressa, jus ætatis legitime mereri posse sanximus.* Quare a. scemina citius pubescat, Physicorum erit definire. Illud addo, si Princeps ex certâ scientiâ & plenitudine potestatis etiam minori 18. annis veniam concesserit, disputare de principali judicio non licere. Sim. à Grœnevvegen de LL. abrog. ad l. 2. C. de his qui ven. Et hoc ut plurimum contingere solet circa personas illustres, quibus princeps ob gravissimas causas talem gratiam citius impertit, uti de Wenceslao Rege Bohemiarum refert Goldastus de Bohem. regn. l. 6. c. 19. n. 8. de Philippo Hassiæ Landgravio, Sinold disp. de vicar. Imp. th. 49. int. disp. Basil. vol. 5. de Christiano IV. Daniæ Rege, Hering de fidejussor. c. 7. n. 110. de Julio Pomeraniæ Duce, Matt. Steph. de jurisd. l. 2. p. 1. c. 1. membr. 2. n. 137. de Carolo Lotharingiæ Duce Thomas Michael de juris dict. concl. 32. lit. c. de aliis in Franciâ Choppin. de LL. And. l. 1. c. 40. Papon. lib. 16. tit. 2. arr. 1.

XLIII. Hanc ætatem & masculus & scemina probare debent l. 2. C. h. r. masculus ipse præsens, scemina per procuratorem,



rem, *ibid.* & quidem coram Magistratu ordinario inferiore
ibid. cum aliud sit examen ætatis & morum, aliud veniæ con-
cessio, *Gædd. ad l. 21. n. 19. ff. de V. S.* Masculus etiam specialiter
morum honestatem & animi solertiam probare tenetur, ad quã
probationem fœmina ita adstricta non est, sed sufficit, si eam
morum honestas mentisque solertia, quasi certa fama, com-
mendet *l. un. Cod. Theodos. b. t.* Et talis processus etiamnum
observatur in terris Saxonis, in quibus minor Principi lite-
ras offert, adjuncto Magistratûs competentis testimonio de
moribus suis & idoneitate rerum utiliter gerendarum. Quibus
cognitis Princeps veniam ætatis petitam indulget, eumq; pro
majore declarat, concedendo universorum bonorum admi-
nistrationem, sine Tutoris aut Curatoris ulteriore inspectio-
ne & autoritate.

XLIV. Atque ex hinc facile colligi possunt effectus impe-
tratiæ veniæ ætatis. Qui n. eam impetrarunt, habentur pro
majoribus, & à potestate Curatoris liberantur *l. 10. C. de appellat.*
ita ut legitimam personam in judicio standi sine Curatore ha-
beant, & res suas liberè administrare possint *l. 2. C. h. t. neq; re-*
stitutionis beneficio amplius fruantur l. 1. C. eod. Immobilia v.
bona sine decreto alienare, aut hypothecâ *l. 3. C. h. t.* vel feudi-
onere gravare nequeunt. Schrader *de feud. part. 4. c. 1. n. 65.* nisi
Princeps id nominatim permiserit *arg. l. 2. C. quand. decret. op.*
Quia ergo quoad immobilium alienationem omnes minores
æqualem habent conditionem, siue impetraverint, siue non
impetraverint ætatis veniam, consequens hinc est, minorem
etiam eum, cui venia concessa est, si la datur ex alienatione
rerum immobilium cum decreto magistratus facta, nihilo-
minus restitutione in integrum juyari. Sfort. Odd. *de rest. in-*
int. q. 23. art. 11. n. 48. Anton. Gomez. *2. resol. 14 n. 12.* consequens est
porrò, minorem etiam post veniam impetratam absq; Cura-
tore neq; proprietatem neq; possessionem bonorum immobi-
lium in judicium deducere posse, præsertim si pars adversa in-
terventionem Curatoris pro majore securitate judicii requi-
rat. Fr. Duaren. *ad b. tit. Cod. Christianæ. decis. 132. n. 12.* Qui n.
rem non potest alienare, nec potest eam in judicium deduce-
re

re l. 17. §. 2. ff. de jurejur. eò, quod ubi amiserit actionem, rem alienat. Anton. Fab. in Rationalib. ad d. l. 17.

XLV. Pertinet deniq; huc totus tractatus de potestate dandi privilegia, cum & illa non possint ab alio concedi, præterquam ab eo, qui τὸ κρείον tenet in Rep. Qui accuratè rerum naturas scrutantur, distinguunt hæc à se invicem, privilegium, constitutionem personalem, & jus singulare. Privilegium dicunt ex Lege XII. Tabb. quod de unâ tantum personâ concipitur. Cujac. l. 15. Obs. 8. ubi tamen quod de Menandro ex l. 5. §. ult. de capt. & postl. & de Hostilio Mancino ex l. ult. ff. de legation. assert, inter privilegia non potest referri, quia ista in singulis personis oriuntur & occidunt. Rectius igitur istud habetur pro jure novo, quod in unius personâ quidem incipit, at non & occidit, verum personam ejus egreditur. Ita n. exemplo Hostilii Mancinii constitutum est, ut is qui deditus esset hostibus, si ab iis non reciperetur, jus civitatis retineret. Jacob. Gothofred. in not. ad LL. XII. tabb. tab. 9.

XLVI. Constitutionem personalem dicunt, ex l. 1. §. 2. ff. de Const. Princ. quæ personam non egreditur, nec ad exemplum trahitur, quæq; Princeps alicui ob meritum vel indulget, vel quam pœnam irrogat, vel sine exemplo sub venit. Et in effectu atque vi ipsâ nihil differt à privilegio, tantum quod ex mutato Reip. statu, nomina quoque mutari cœperint. Quian. jus, quod Imperatores, occupatâ Republicâ faciebant, legis nomine non veniebat, sed constitutionis, ideò nec tale jus privum amplius privilegium dici, sed personalis constitutio debuit, quo modo & personale rescriptum vocatur l. 5. C. Theodos. de itin. mun. Addo & hoc, Legibus XII. tabb. privilegia omnia fuisse prohibita, verbis: PRIVILEGIA NE INROGANTO. Vid. Cicer. 3. de Leg. & pro dom. sua ad Pontif. Sed constitutiones personales nullibi reperiuntur prohibita, nec puto prohiberi potuisse, posito, Imperatores plenam habere debuisse majestatem. Ratio differentiæ est, quia status Reip. democraticæ qualis fuit Romanus ante Imperatores, æqvabilitatem civium requirit, ad tranquillitatem & concordiam cōservandam. qualis æqvabilitas in principatu non requiritur, quan-

quanquam nec princeps quidem ita facilis ad rescripta personalia esse debeat.

XLVII. Jus singulare est, quod singularem & a regulis juris exorbitantem habet rationem. & singulare dicitur, non quod in singulas personas constitutum sit, quia & ipsum ad universos cives pertinet, sed quod paululum aberret a jure communi. Ita usucapio & jura, quæ circa pecuniam creditam recepta sunt, *l. 15. ff. de R. C.* singularia quidem sunt, sed ea tamen ratione personarum, quibus applicantur, recte pro generalibus habentur. Et hæc est præcipua differentia, quæ differt jus singulare a constitutione personali, quia hæc ita dicitur ratione personæ, cui fertur, & quam non egreditur, etsi alia quoque persona ejusdem sit meriti vel conditionis. Sic etiam jus singulare contra tenorem rationis juris communis est propter utilitatem *l. 16. ff. de LL.* vel necessitatem publicam *l. 162. de R. 7.* Constitutio personalis ob meritum vel odium *l. 1. §. 2. de const. Pp.*

XLVIII. Cæterum privilegii vocabulum sequentibus temporibus juri, quod certo personarum ordini, conditioni & qualitati, certisque causis conceditur, adhæsit. Ita jura pupillorum, militum, studiosorum, Clericorum, piæ causæ, dotis, creditorum quorundam dicuntur privilegia. Et in hoc significato differt ab jure singulari in eo, quod subordinetur juri communi, & illius rationi subfit, illamque applicet subjectis propriis & adæquatis, in quantum illa illud recipiendo sunt. jus verò singulare seorsim agat a juris communis ratione & rationem status pro ratione habeat, ita ut jus singulare deroget juri communi, & contra tenorem rationis feratur, cum privilegium non deroget, sed integret illud, addendo sc: vel detrahendo, faciatque subjectis suis quadrare, aptumque fieri. Dn. D. Strauch, Jctus Jenensis, Fautor & Amicus noster Gellianus *diff. de constit. Princip. n. 28. seqq.* Neque ea aliter explicari possunt propter *l. 16. ff. de LL.* quanquam Jacobus Gothofredus *in not. ad LL. XII. tabb. tab. 9.* jus singulare dicat id, quod nobis jam dictum fuit privilegium, sed, uti videtur, extra sensum verè juridicum, & latius accipiendo jus singulare.

E

XLIX. Uni-

XLIX. Univerſa tamen hæc ſive privilegia, ſive jura ſingularia, ſive conſtitutiones personales à Majeſtate proveniunt. Bodin. *l. 1. de rep. c. ult. n. 153. ſeq.* Bocer. *de regal. c. 2. n. 233.* Faciunt enim partem poteſtatis legiſlatoriæ, quæ ſemper penes eum eſt, qui τὸ βούλευτον obtinet in Rep. H. Zoel *tit. X. de privileg. n. 8.* Ubi tamen generaliter notandum, privilegia & conſtitutiones personales non debere vergere in perniciem & præjudicium aliorum *l. 7. C. de prec. Imp. off. l. 4. C. de emanc. libb. l. 43. ff. de vulg. & pupill. ſubſt.* & ex hinc omnia privilegia (ſumamus vocabulum in ſu uſu vulgari & generaliori) ſine præjudicio tertii concedenda & conſeſſa intelligenda eſſe, Gail. *2. Obſ. n. 14.* Scaccia *de judic. l. 2. c. 7. n. 582.* Marchiſellus *q. 59. n. 2. 3.* Cacheran. *de iſ. 90. n. 11.* Unde ſemper clauſula, ſalvo jure tertii ſubintelligitur, Trentacinq. *1. reſol. tit. de reſcript. & privileg. c. 7. n. 7.* neq. quod Princeps alicui conſeſſit, trahi debet ad cæterorum injuriam. Anton. Fab. *Cod. l. 9. tit. 29. de ſin. b. n. 2.* ſed potius contra ipſum concedentem eſt explicandum. Caſtr. *in l. beneficium n. 2. ff. de conſtit. Princip.* Ex quo rectè inferunt Doctores, Principem, qui alicui immunitatem à collectis & contributionibus conſeſſit, ex ſuo ærario remiſſam collectam ſolvere teneri. Dn. Carpzov. *l. 4. Reſponſ. 75.* Vid. Thom. Michael *de juridiçt. conſuſ. 27.* Glock. *de contribut. n. 42.* Vietor. *de cauſ. exempt. tb. 19.*

L. Diſiſiones privilegiorum, & unde conſtet de eorum realitate aut personalitate, hîc recensere prorsus erit ſuperſuacaneum. Vid. Menochius *3. præſumt. 103.* Maul. *de homag. l. 9. n. 84.* H. Zoel. *tit. X. de privileg.* & ante omnes Franzkius *tit. de conſtit. Pp. n. 37. ſeqq.* Illud huc magis pertinet, utrum, quod ſemel conſeſſum eſt, revocari iterum poſſit privilegium? Diſtingvunt Doctores inter privilegia, quod alia ſint conventionalia & titulata, quæ ex cauſâ oneroſâ propter datum vel factum, dandum vel faciendum conceduntur, alia compenſatoria & remuneratoria, quæ in præmii vicem vel ſervitii compenſationem benè meritis conferuntur, alia deniq. merè gratuita, liberalia vel benefica, quæ princeps ſubditis ex benignâ & propenſâ voluntate & liberalitate per gratiæ modum
lar-

largitur. De prioribus duabus speciebus ita sentiunt, revocari ea non posse, eò quod vel ex vero contractu ex causâ onerosâ indulta sint, vel saltem ob causam præexistentem & sic in contractum degenerent. Marescott. 2. *resolut.* 23. n. 4. 5. 6. Cornazan. *decis.* 127. Alexander *Consil.* 716. n. 3. vol. 3. Felin. in c. *novit* n. 7. & 12. *de judic.* Capyc. *decis.* 121. n. 15. & *decis.* 166. n. 3. Prukman. *consil.* 39. n. 31. vol. 1. Francisc. Marc. *decis Delph.* tom. 2 q. 921. Vultej. tom. 3. *consil.* Marp. 35. n. 112. M. Ant. Peregrin. *de jur. fisc.* lib. 1. tit. 3. n. 28. Et has concessionem ne quidem in casum supervenientis ingratitude revocari posse, firmant Petrus Anton. de Petra *de potest. Princ.* c. 32. *dubit.* 2. *princ.* n. 135. Tiraqvell. in l. *si unquam verb. donatione largitus* n. 14. C. *de revocand. donat.* De privilegiis verò merè gratuitis concedunt, revocari ea posse etiam sine causâ. Anton. Gabriel. l. 3. *commun. concl. tit. de jur. quæ non toll. concl.* 6. n. 5. Marchisell. l. 1. q. 121. n. 4. Cacheran. *decis.* 139. n. 9. n. 21. *seq.* Marescott. 2. *resol.* 30. n. 10. propterea, quod solâ principis voluntate nitantur, quæ variare pro lubitu possit.

L I. Uti verò de prioribus duabus speciebus adducta Interpretum sententia recepta & communis facta est: ita circa tertiam in alia omnia abit Andreas Rauchbar l. 2. q. 11. putans, Principem privilegia semel à se, utcunque ex merâ gratiâ concessa, sine causâ revocare non posse, eò quod talis privilegii collatio vim habeat donationis, & donatio inter modos acquirendi referatur, ut adeò princeps jus ex tali privilegio acquisitum auferre non possit. Non malè, cum & aliàs in contractibus princeps privatorum jure utatur, uti diximus *disp.* 1. Consentit de privilegio, quod integris Collegiis & Urbibus concessum est Anton. Perez. *Cod. de prepos. agent. in reb.* lib. 12. n. 7. ubi tamen rectè excipit casum necessitatis & utilitatis publicæ, quippe quo urgente etiam ea revocari videntur posse privilegia, quæ ob causam data sunt, Perez *d. l. n. 8.* & *Cod. de excus. mun.* lib. 10. n. 15. Casus a. ille ita comparatus esse debet, ut utilitas directò & principaliter statum Reip. concernat, & necessitas præcisa sit, cui aliter nisi per ablationem juris tertii provideri & occurri nequeat. Cacheran. *consil.* 26. n. 2.

Bur-

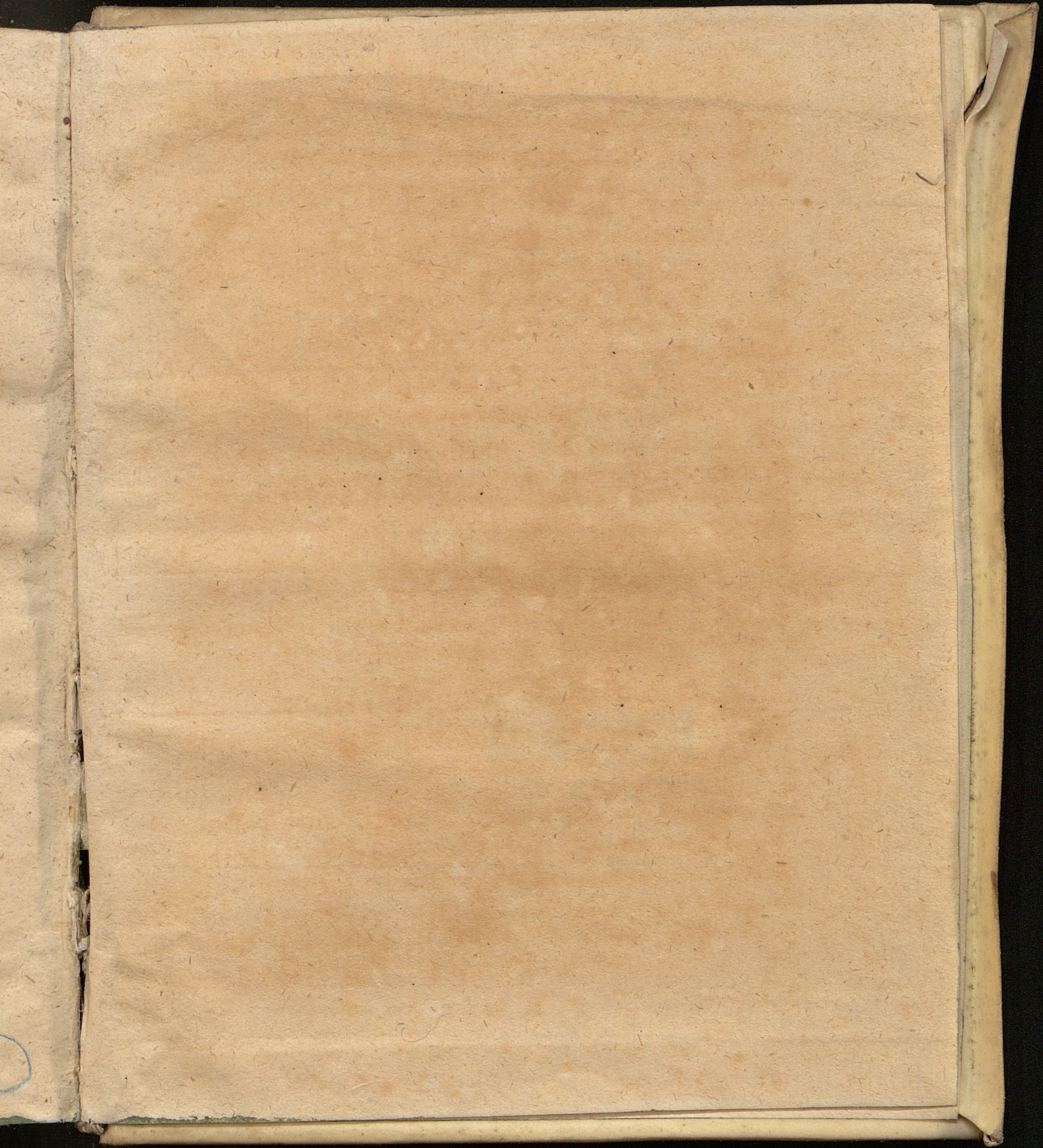


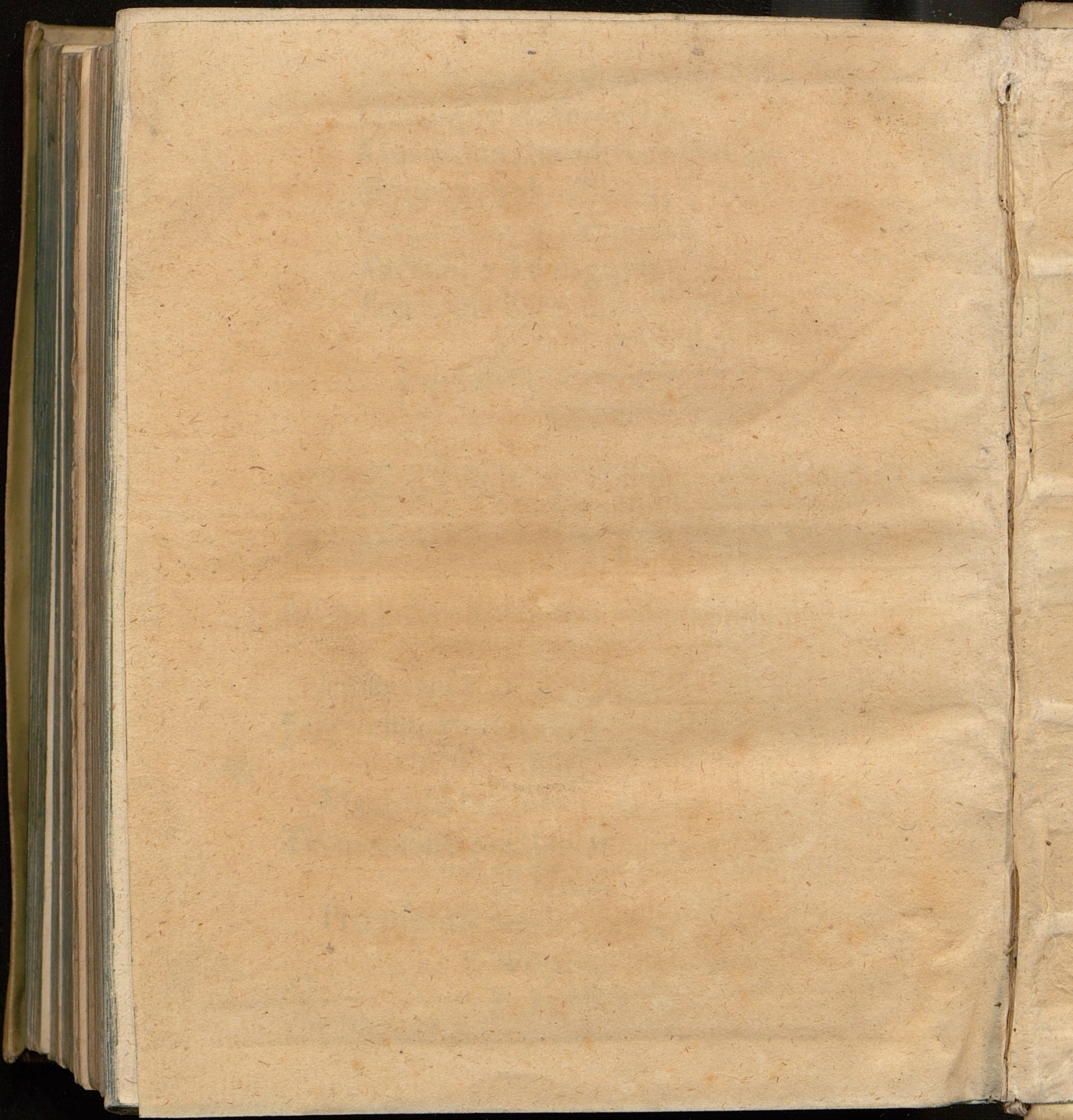
Burfat. *confl.* 16. n. 73. § 76. & tūm tamen si fieri potest damnum datum compensatione resarciendum est. Hug. Grot. *de jur. bell. & pac.* l. 2. c. 14. n. 13. Add. Carpzov. *lib. 1. decis.* 87. Camill. Borell. *confl.* 1. Acac. Enekel *de privileg.* l. 3. c. 3. 6. 8. 9. Maul. *de homag.* tit. 9. n. 104. Gerlac. Buxtorff. *ad c.* 12. A. B. n. 96.

LII. Et hæc sententia verificatur etiam in successore Principis, ita ut nec illi privilegia ab antecessore concessa pro lubitu revocare integrum sit, cum hæc inter ea, quæ ratione officii vel dignitatis acta gestave sunt, hæud dubiè referantur. Vid. quos in hanc rem citat Franzkius *l. 7. resolut.* 1. n. 150. seqq. & adde ex professo quæstionem hanc tractantem Dn. Tabor *de obligat. success. in offic.* c. 5. nec distingvimus, an jure hereditario ad principatum pervenerit, an v. jure proprio per electionem, cum etiam ultimo hoc modo obligetur princeps, si non directè & proximè ex facto defuncti, saltem mediatè per interpositam civitatem, quippe quæ potestatem se obligandi in principes transfuisse creditur, ut ita obligatio per principem facta ad cœtum ipsum, & per hunc ad successores etiam pertingat, H. Grot. *de J. Bell. & pac.* l. 2. c. 14. n. 11. Dn. Carpz. *disp. Feud.* 6. q. 5. Illud tamen ex eodem Grotii loco n. 12. addendum, si quo casu privilegium incipiat vergere non ad damnum modo aliquod, sed ad perniciem publicam, ita ut ab initio privilegium in extensione ad illum casum censendum fuisset injustum & illicitum, tunc non tam revocari id privilegium posse, quam declarari, id non ultra locum habere, quasi factum sub conditione, sine quâ justè fieri non potuit. Conf. Carpzov. *l. 1. decis.* 88. Bachov. *in Treutl.* vol. 1. *disp.* 6. *tb.* 7. *lit.* B. *in fin.* Syring. *de pac. relig.* n. 19. Gerlac. Buxtorff. *ad c.* 2. A. B. *tb.* 37. Dn. Hahn *Obs. in VVesenb. tit. de constit.* Pp. n. 2. Ex quibus conficitur, non necesse esse, ut confirmatio privilegiorum à successore iteretur, & tutius quidem esse obtinere ab eo talem confirmationem, sed hujus tamen omissionem non inficere privilegium semel validdè concessum. Ant. Perez *Cod. de Curial. Urb. Rom.* n. 8. Gail.

2. obs. 1. n. 5.





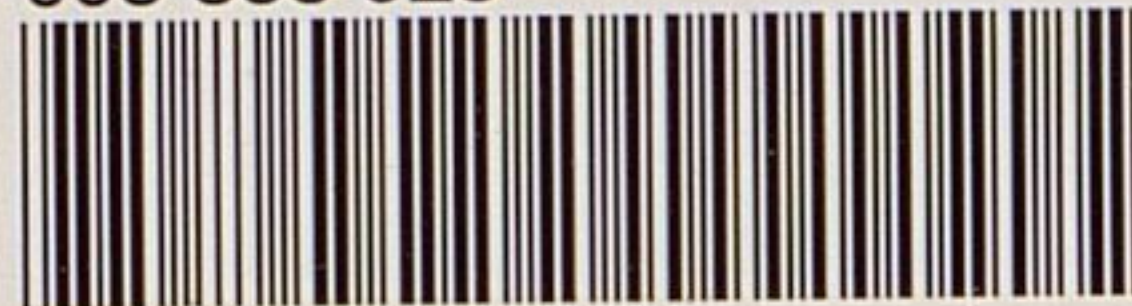


AB: 152995

ULB Halle

3

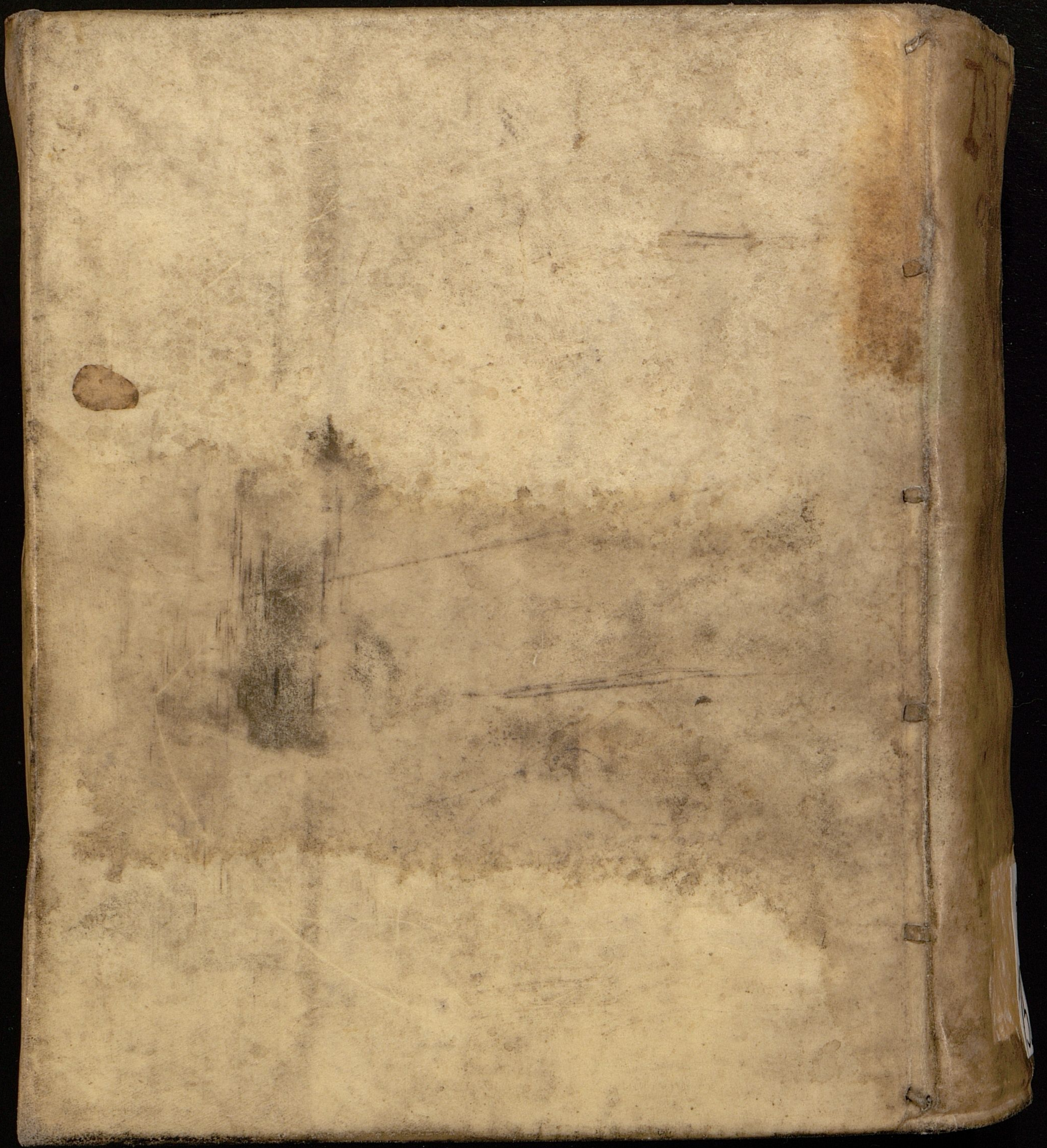
003 358 925

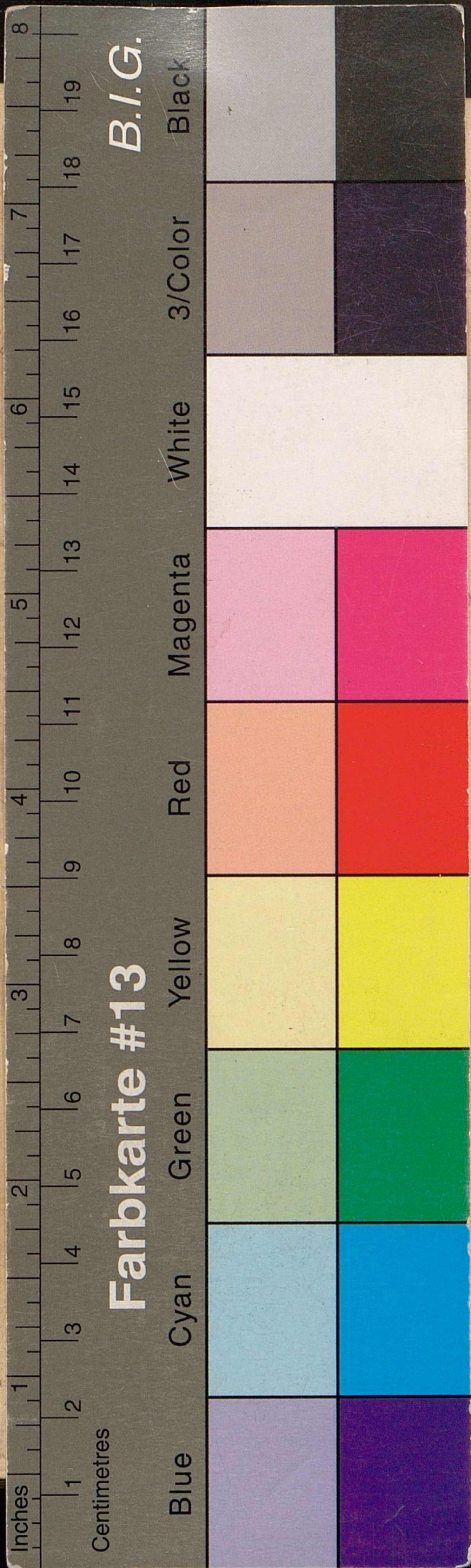


R

VD 17







29

Quæ res bene vortat!

De

JURIBUS

MAJESTATIS,

EXERCITATIO IV.

agens

De jure Interpretandi Leges, Dispensandi, Aggra-
tiandi, Restituendi, Legitimandi, Veniam ætatis
concedendi, & dandi Privilegia.

Quam

PRÆSIDE

Viro Nobili, Amplissimo, Consultissimo, & Excellentissimo

DN. CASPARE ZIEGLERO,

J. U. DOCT. & Cod. Prof. Publ. Curia Electoralis,
Scabinatus, & Facultatis Juridicæ, Assessore.
Dn. Præceptore ac Promotore suo perpetim suspiciendo.

Disputandam sistit

CONRADUS Ganzlande

HAL. SAXO.

In Auditorio Jctorum.

Ad d. Aprilis. horis matut.

WITTEBERGÆ,

Ex Officinâ Typographicâ Johannis Haken,

M DC LX,

28